

**Bosna i Hercegovina
Federacija Bosne i Hercegovine
Tuzlanski kanton
GRAD GRAČANICA**

Razmatra: Gradsko vijeće

Predlagač: Gradonačelnik

INFORMACIJA
o aktuelnim privrednim kretanjima
Grada Gračanica
u 2018. godini

Obrađivač: Služba za poduzetništvo.
lokalni razvoj i finansije

Gračanica, juli 2019. godine

SADRŽAJ

U V O D	3
1. SAŽETAK	3
2. OSNOVNI PODACI O GRADU	5
3. OPĆI PROFIL PRIVREDE GRADA GRAČANICA	7
3.1. Ukupan prihod po djelatnostima	8
3.2. Ukupna dobit/gubitak po djelatnostima	9
3.3. Broj firmi po djelatnostima	10
3.4. Zaposlenost po djelatnostima	11
3.5. Prerađivačka industrija	13
4. KLJUČNI POKAZATELJI POSLOVANJA	23
4.1. Pokazatelji likvidnosti	23
4.2. Pokazatelji efikasnosti	23
4.3. Pokazatelji solventnosti	25
5. STRUKTURA PRIVREDNIH SUBJEKATA PREMA BROJU ZAPOSLENIH	26
6. PREGLED NAJUSPJEŠNIJIH FIRMI PREMA UKUPNOM PRIHODU, DOBITI I PRIHODU PO ZAPOSLENOM	27
7. SPOLJNOTRGOVINSKA RAZMJENA	30
9. UKUPNA ZAPOSLENOST, NEZAPOSLENOST I PLAĆE	35
10. POLJOPRIVREDA	36
10.1. Vrijednost i struktura ukupne individualne poljoprivredne proizvodnje	37
10.2. Investiciona ulaganja u individualnu poljoprivrednu proizvodnju, preradu i drugo	38
10.3. Podrška primarnoj poljoprivrednoj proizvodnji	40
11. RANG RAZVIJENOSTI	41
12. UNAPREĐENJE POSLOVNOG OKRUŽENJA-ULOGA JLS	42
13. ZAKLJUČCI	50
14. INDIKATORI RAZVOJA GRADA GRAČANICA SA UPOREDNIM POKAZATELJIMA ZA TUZLANSKI KANTON U PERIODU 2013.- 2018. GODINE	52

U V O D

Svrha ove Informacije je da obezbijedi relevantne pouzdane i tačne informacije o ukupnim privrednim kretanjima, što je osnov za donošenje kvalitetnih odluka i mjera unapređenja poslovnog okruženja.

Treba imati u vidu i činjenicu da je ukupan obim podataka koji su obuhvaćeni ovom Informacijom ograničen i ne ulazi u analitiku podnosioca finansijskog izvještaja - što je u skladu sa Zakonom o pristupu informacijama.

Podaci iz Informacije treba da posluže i kao osnov za strateško planiranje i praćenje cjelokupnog ekonomskog razvoja na području Grada Gračanica.

Pri izradi Informacije kao izvor podataka korišteni su zbirni podaci, po završnim računima za period 2016.-2018.godine, koji su obrađeni od strane kompanije LRC Inženjering d.o.o. i podaci:

- Federalnog zavoda za zapošljavanje
- Federalnog zavoda za statistiku
- Spoljnotrgovinske komore BiH (Centar za informatiku i statistiku)
- Federalnog zavoda za programiranje razvoja
- Statistike Grada Gračanica

1. SAŽETAK

Prema novoj Metodologiji za izračun indeksa razvijenosti, koji se primjenjuje od 2018.godine, po ranguru razvijenosti Grad Gračanica se nalazi na 26 mjestu, od 79 općina/gradova u FBiH, a na trećem mjestu u Kantonu Tuzla, poslije Tuzle i Banovića, sa indeksom razvijenosti od 0,92, u III grupi (od pet grupa). Poređenja radi u III grupi su: Općina Gradačac na 42. mjestu i Srebrenik na 51. mjestu. Prema indeksu razvijenosti u:

- prvoj grupi je 6 općina/gradova sa indeksom razvijenosti od 2.44 do 1.26;
- drugoj grupi 10 općina/gradova sa indeksom od 1.17 do 1.03;
- trećoj grupi 36 općina /gradova sa indeksom od 0.998 do 0.76;
- četvrtoj grupi 15 općina/gradova sa indeksom od 0.74 do 0.601;
- petoj grupi je 12 općina/gradova sa indeksom od 0.599 do 0.32;

Izvor podataka: „Socioekonomski pokazatelji po općinama FBiH u 2018.godini“. Obrada: Federalni zavod za programiranje razvoja – juni 2019. godine.

I pored nedostatka sistemskih reformi koje vode ka povećanju konkurentnosti privrede, unapređenja poslovnog ambijenta, te elementarnih nepogoda iz 2014.godine, pokazatelji poslovanja i investicionih ulaganja ukazuju na pozitivan trend privrednih kretanja na području Grada Gračanica.

I u 2018.godini zabilježen je porast privrednih aktivnosti, posmatrano kroz indikatore koji pokazuju rast: ukupnog prihoda od 7,9 %. zaposlenosti od 3,38 %. izvoza od 10,3 %, dobit je neznatno pala za 2,2 % u odnosu na 2017. godinu.

Struktura učešća u ukupnoj privredi po djelatnostima, nije se bitno promijenila. Najznačajnije učešće imaju sektori prerađivačke industrije (50,66 %), trgovine (31,71 %), građevinarstvo (7,87 %) i prijevoz (3,28 %). Detaljnom analizom privredne strukture po djelatnostima, opća je konstatacija da se 82,37 % ukupnog prihoda, 85,97 % dobiti i 75,83 % zaposlenosti, ostvaruje u prerađivačkoj industriji i djelatnosti trgovine na veliko i malo, dok se 11,15 % ukupnog prihoda u privredi, 13,93 % dobiti i 12,67 % zaposlenosti, ostvaruje u građevinarstvu i uslugama prijevoza.

U prerađivačkoj industriji koja obuhvata 158 poslovnih subjekata, sa 4.623 zaposlenaa, ostvareno je 406,41 miliona KM prihoda, odnosno 50,66 % ukupnog prihoda privrede, a 50,42 % ukupne dobiti privrede Grada.

U djelatnosti trgovine koja obuhvata 123 poslovna subjekta, sa 1.278 zaposlenih radnika (ili 3.44 % od ukupnog broja zaposlenih u privredi), ostvareno je 254,43 miliona KM ukupnog prihoda,

odnosno 31,71 % od ukupnog prihoda privrede, 20,71 miliona KM dobiti ili 35,55 % od ukupne dobiti privrede Grada.

U izvještajnom periodu zabilježen je i blagi porast prosječnih plaća za 5,3 % (sa 584,00 KM na 615,00 KM), ali je još uvijek ispod prosječnih plaća TK i FBiH i čini 73,16 % prosjeka TK a 69,0 % prosjeka FBiH.

Prosječna penzija od 364,07 KM je niža od prosječne penzije Tuzlanskog kantona i penzija u FBiH i čini 86,05 % prosječne penzije TK (398,97 KM), a 91,03 % prosječne penzije u FBiH (423,10 KM).

Relativno dobra privredna aktivnost u periodu od 2015. do 2018.godine pozitivno se reflektovala i na tržište rada. Stopa zaposlenosti radno sposobnog stanovništva (stanovništvo starosti od 16 do 65 godina) je porasla sa 30 % koliko je iznosila u 2017. godini na 34,48 % u 2018. godini i viša je od stope zaposlenost u TK (koja iznosi 31,10 %), a u istom nivou sa stopom zaposlenosti u FBiH koja iznosi 34.4 %.

Pozitivne promjene stope zaposlenosti uticale su na pozitivne kretanje stope nezaposlenosti koja ima tendenciju smanjena od 2008.godine, kada je iznosila 52,2 %, smanjena je na 41,35 % u 2018. godini.

Prosječan broj zaposlenih u JLS u 2018. godini je iznosio 10.738 osoba, što je u odnosu na prethodnu godinu povećanje od samo 13,5 %. U poređenju sa 1999.godinom, kada je broj zaposlenih iznosio 5.669 (10.81 % ukupnog broja stanovnika), nivo zaposlenosti u 2018. godini od 10.738 ili 23,70 % ukupnog broja stanovnika je za 89,41 % iznad nivoa zaposlenosti iz 1999. godine.

U 2018.godini na području JLS evidentirano je 7.570 nezaposlenih lica. što je 16.77 % ukupnog broja stanovnika Grada. U poređenju sa prethodnom godinom stopa nezaposlenosti opada sa 46,60 % na 41,35%, niža je od stope nezaposlenosti TK (koja iznosi 45,60 %), a iznad je stope nezaposlenosti u FBiH (koja iznosi 38,80 %).

Analizom spoljno trgovinske razmjene zapaža se povećanje poslovne aktivnosti na stranom tržištu. Ukupan obim spoljno trgovinske razmjene u 2018.godini povećan je je za 4,7 % u odnosu na 2017. godinu (u apsolutnim iznosima sa 402,0 miliona KM na 421,0 miliona KM).

Ostvaren je pozitivan saldo vanjskotrgovinske razmjene od 4,9 miliona KM. a pokrivenost uvoza izvozom raste sa 91,14 %, koliko je iznosila u 2017.godini, na 102.38 % u 2018. godini.

Tekući pokazatelj likvidnosti privrede Grada je u neznatnom padu, sa 1,11 na 1,10 i niži je od tekućeg pokazatelja likvidnosti za industrijske grane BiH (koji iznosi 1,16), i koeficijenta likvidnosti za top 10 kompanija u industrijskoj grani u BiH (koji iznosi 1,39). Obzirom da je iznad vrijednosti 1, znači da su kompanije u dobroj poziciji po pitanju izmirenja obaveza tekućim sredstvima.

S druge strane, ubrzani pokazatelj likvidnosti, s obzirom da je ispod koeficijenta 1 (iznosi 0,61). ukazuje na lošu poziciju po pitanju izmirenja tekućih obaveza i niži je od koeficijenta likvidnosti u industrijskoj grani na nivou BiH (koji iznosi 0,77) i top 10 kompanija (koji iznosi 0,83).

Efikasnost poslovanja izražena kroz prosječan broj dana naplate potraživanja, obrta zaliha i plaćanja dobavljačima, ima pozitivan trend kretanja. Naime, smanjeni su slijedeći indikatori izraženi kroz broj dana: naplate potraživanja sa 64,50 na 58,40 dana, prosječan broj dana obrta zaliha sa 133,40 na 125,56 dana. a prosječan broj dana plaćanja obaveza prema dobavljačima sa 63,88 na 58,87 dana.

Indikatori solventnosti ukazuju na pozitivan trend privrednih kretanja. Stepent tuđih izvora sredstava opada sa 55,4 % na 54,8 %; stepen zaduženja u odnosu na kapital opada sa 41,7 % na 39,7 %. Procenat tuđih izvora sredstava (54,8 %), iako je u padu, viši je u odnosu na industrijske grane BiH

koji iznosi 48,1 % i top deset kompanija u industrijskoj grani u BiH (39,6 %). Stopa kreditnog zaduženja (39,7 %), iako je u padu, viša je u odnosu na industrijske grane BiH koja iznosi 32,9 % i top deset kompanija u industrijskoj grani u BiH 21,3 %.

Neznatan rast likvidnosti je doveo do smanjenja stope zaduženja u odnosu na kapital.

U periodu od 2011. do 2018.godine zabilježen je pozitivan trend rasta investicija.

U navedenom periodu 91 kompanija je investirala u proizvodno poslovne objekte ukupne površine od 157.263 m², prosječno godišnje 16.547 m² korisne površine.

U strukturi investicija najveći broj proizvodno-poslovnih objekata pokrenut je u MZ Gračanica u poslovnoj zoni, zatim slijedi MZ Stjepan Polje, MZ Donja Lohinja i dr.

U izvještaju za 2018.godinu, može se konstatovati mali procenat povećanja broja izdatih odobrenja za građenje objekta. Iako je smanjen broj zahtjeva za izgradnju poslovnih objekata, u odnosu na 2017.godinu, povećan je broj zahtjeva za stambene i pomoćne objekte. Zahtjevi koji se odnose na izgradnju poslovnih objekata odnosili su se na dogradnje postojećih poslovnih objekata u cilju proširenja za potrebe proizvodnje i na izgradnju malih i srednjih poslovnih objekata korisne površine do 1.500 m². Zahtjevi podneseni od strane privrednika imali su prioritet u rješavanju odobrenja za građenje objekta izdavana su u roku od 7 dana za zahtjeve koji su bili kompletirani.

Ukupne novčane podrške u poljoprivrednoj proizvodnji 2018.godine ostvarene su u iznosu od 1.711.654,00 KM, što je za 14 % niže u odnosu na 2017.godinu.

Od toga na novčane podrške iz budžeta Tuzlanskog kantona odnosi se 24 % ili 411.981,00 KM, a iz budžeta Federacije BiH 76 % ili 1.299.937,00 KM. U strukturi novčane podrške kontinuirano opadaju novčane podrške iz budžeta TK, a rastu novčane podrške iz budžeta FBiH.

Prema visini kantonalne podrške Grad Gračanica se nalazi na drugom mjestu u Tuzlanskom kantonu.

U prethodnih jedanaest godina (od 2008. do 2018. godine) povučeno je ukupno 23.444.605,00 KM ili prosječno godišnje 2,13 milion KM podsticaja za primarnu poljoprivrednu proizvodnju. Na osnovu ukupnih kretanja u poljoprivredi može se zaključiti da programi novčanih podrški pozitivno utiču na rezultate započetih i otvaranje novih procesa u poljoprivrednom sektoru na području našeg Grada, s ciljem da se ostvari: povećanje obima poljoprivredne proizvodnje, zadovoljenje domaćeg tržišta vlastitim proizvodima, stvaranje tržišno orjentisanih proizvođača, povećanje sjetvenih površina i privođenje kulturi neobrađenog obradivog poljoprivrednog zemljišta i veće zapošljavanje.

2. OSNOVNI PODACI O GRADU

Područje Općine Gračanica, prije rata, prostiralo se na obje strane rijeke Spreče, između dva privredna regiona Doboja i Tuzle i zahvatala je površinu od 378 km², u kojoj je živjelo 47.398 stanovnika, prema podacima iz 1991.godine. Dejtonskim sporazumom demografska slika Općine je promijenjena, teritorij je sužen, jer je jedan dio Općine pripao Republici Srpskoj.

Dio koji pripada Federaciji BiH je u sastavu Tuzlanskog kantona i zauzima površinu od 219.5 km², što je 8,15 % površine Tuzlanskog kantona sa gustom naseljenosti od 206 stanovnika / km².

Na osnovu člana 9. Zakona o Gradu Gračanica, „Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“, broj 30/2019 od 27.05.2019.godine, Općina Gračanica je dobila status Grada.

Prema podacima Federalnog zavoda za statistiku na području Grada Gračanica u 2018.godini živi 45.128 stanovnika.

Grad Gračanica nalazi se u Regiji Sjeveroistočne BiH (Regija SI), koju čini sjeveroistočni dio države Bosne i Hercegovine, koja uključuje 34 JLS i Brčko distrikt BiH, ukupne površine 7.260 km² (14.18 % ukupne površine BiH).

Tabela 1. Površina u km²

Opis	Površina u km ²	Učešće u % u odnosu na BiH
Grad Gračanica	219,5	0,428
Regija SI BiH	7.263,60	14,18
F BiH	26.110	50,98
RS	25.099	49,01
BiH	51.209	-

Grad Gračanica čini 0,428 % površine BiH. a 3,0 % površine Regije Sjeveroistočne BiH. Prema površini Grad Gračanica je iznad prosječne površine Grada Regije SI BiH.

POSEBNE RAZVOJNE MOGUĆNOSTI

Razvojne mogućnosti Grada Gračanica vezane su za njen položaj u užem i širem regionu Sjeveroistočne BiH, kao i za prirodno-geografska i resursna obilježja prostora i slično, u osnovi svode se na slijedeće:

1. Širi prostor Gračanice i Trebave interesantan je sa aspekta pojave nemetaličnih mineralnih sirovina, kao što su: betonit, kaolin, kvarcni pijesak i tuf, keramičke i vatrostalne gline i krečnjaci.
2. Naglašene akumulacije termo mineralnih voda u području sprečanskog rasjeda. Ležište ovog resursa je jedno od najvećih ne samo u BiH nego i na Balkanu. Eksploatacioni kapacitet ovih ležišta omogućuje zahvat vode sa barem 20 eksploatacionih bunara, orijentacionih dubina od 300 do 1.000 metara, prosječnog kapaciteta cca 100 kubika u sekundi po bušotini.

Termo mineralne vode pored energetskog potencijala imaju široki dijapazon primjene u zdravstvu, rehabilitaciji, turizmu, proizvodnji zdravstveno ispravne hrane, ribogojstvu, stočarstvu, zagrijavanje prostora, ekstrakciji ugljen dioksida i proizvodnji suhog leda.

3. Zemljišni resursi su pogodni za proizvodnju zdrave hrane i uzgoj voća. Oranice su zastupljene sa 9.056 ha, voćnjaci sa 1.765 ha, livade 1.015 ha, pašnjaci 1.460 ha i šume 6.451 ha.

Relativno velik potencijal u poljoprivredi (posebno oraničnim površinama kojih ima 9.056 ha) je važna dugoročna osnova za razvoj poljoprivrede i prehrambene industrije. Veći dio prostora Grada poznat je kao voćarski kraj za uzgoj šljiva i jagodičastog voća. Na toj osnovi je razvijen prerađivački kapacitet prehrambene industrije.

Šumsko bogatstvo, prirodni potencijali (Četovilja. Vis. itd.), važan je osnov za razvoj turizma.

Među osnovnim preprekama koje utiču na budući razvoj su:

- Neadekvatno korištenje pojedinih prirodnih resursa (vodni resursi, šume, nemetalne i mineralne sirovine),
- Nizak stepen iskorištenosti potencijala u nekim vrstama prirodnih resursa (poljoprivredno zemljište, nemetalne mineralne sirovine, termo mineralne vode),
- Nedemirirano područje,
- Neregulisan vodotok rijeke Spreče i dijela rijeke Sokoluše.

3. OPĆI PROFIL PRIVREDE GRADA GRAČANICA

Ovom analizom obuhvaćeno je ukupno 442 kompanije koje su podnijele finansijske izvještaje Finansijskoj informatičkoj agenciji FBiH za 2018.godinu. Prema obrađenim podacima za 2018. Godinu, u 442 firme bilo je ukupno 7.782 zaposlenih, što je za 3.38 % više u odnosu na 2017. Godinu, a za 6.3 % više u odnosu na 2016. godinu.

Ukupan prihod je u porastu. U 2018. godini ostvaren je u iznosu od 802,27 miliona KM što je 7.9 % više u odnosu na 2017.godinu, a za 10,16 % više u odnosu na 2016.godinu.

Ukupna dobit, u 2018.godini, ostvarena je u iznosu od 55,506 milion KM, i u padu je za 2,2 %, u odnosu na 2017.godinu, a u porastu za 15,72 % u odnosu na 2016.godinu, što se vidi iz slijedeće tabele:

Tabela 2. Opći profil privrede Općine Gračanica u periodu 2016.-2018.godine (Iznosi u 000 KM)

Općii podaci	Indikatori za JLS u periodu 2016.-2018.godine			Top 10 kompanija u industrijskoj grani na nivou BiH		
	2016.	2017.	2018.	2016.	2017.	2018.
Broj kompanija	438	428	442	10	10	10
Ukupan broj zaposlenih	7.320	7.527	7.782	23.816	22.822	19.189
Prosječan broj zaposlenih	17	18	18	2.382	2.282	1.919
Ukupan prihod od prodaje (000 KM)	728.803	743.146	802.269	6.483.056	6.939.850	7.409.656
Prihod od izvoza (000 KM)	163.706	175.094	193.553	540.712	852.72	1.161.784
Prosječan prihod od prodaje (000 KM)	1.663	1.736	1.815	648.305	693.985	740.965
Ukupna dobit (000 KM)	47.963	56.719	55.506	10.513	29.587	40.755
Broj kompanija do 500.000 KM prihoda	269	265	272	0	0	0
Broj kompanija do 5.000.000 KM prihoda	136	131	134	0	0	0
Broj kompanija preko 5.000.000 KM	33	32	36	10	10	10

3.1. Ukupan prihod po djelatnostima

U 2018.godini, 442 poslovna subjekta ostvarila su ukupan prihod u iznosu od 802,26 miliona KM, koji je u porastu je za 7,9 % u odnosu na 2017.godinu, a za 10,16 % u odnosu na 2016.godinu. U strukturi ukupnog prihoda, u dvije vodeće djelatnosti ostvareno je ukupno 82,37 % ukupnog prihoda i to u prerađivačkoj industriji 50,66 % i djelatnosti trgovine 31,71 % ukupnog prihoda privrede Grada, što se vidi iz slijedećeg pregleda:

Tabela 3. Ukupan prihod po djelatnostima u periodu 2015.-2018.godine

Šifra djel.	Naziv djelatnosti	Ukupan prihod u periodu 2015.-2018. god. u 000 KM				Index 2018/2017	Učešće u % u 2018. godini
		2015.	2016.	2017.	2018.		
A	Poljoprivreda, šumarstvo i ribolov	15.539	17.737	16.938	17.255	101.87	2.15
B	Vađenje ruda i kamena	3.382	5.305	3.269	3.790	115.94	0.47
C	Prerađivačka industrija	340.962	353.567	369.407	406.414	110.02	50.66
D	Proizvodnja i snabdijevanje el. energ., plinom, parom i klimatizacijom	1042	1.289	1.333	1.541	115.60	0.19
E	Snabdijevanje vodom, uklanjanje otpadnih voda, upravljanjem otpadom i djelatnost sanacije	3.727	4.290	4.530	5.161	113.93	0.64
F	Građevinarstvo	62.092	55.795	59.837	63.171	105.57	7.87
G	Trgovina na veliko i malo, popravaka mot. vozila i motocikala	247.967	244.944	237.807	254.434	106.99	31.71
H	Prijevoz i skladištenje	27.060	26.103	27.677	26.339	95.17	3.28
I	Djelatnosti pružanja smještaja, te pripreme i usluživanja hrane (hotelijerstvo i ugostiteljstvo)	277	246	530	798	150.57	0.10
J	Informacije i komunikacije	2.642	2.944	3.133	2.915	93.04	0.36
K	Finansijske djelatnosti i djelatnost osiguranja	0	0	0	0	0	0.00
L	Poslovanje nekretninama	0	0	0	0	0	0.00
M	Stručne, naučne i tehničke djelatnosti	2.150	2.549	2.960	3.565	120.44	0.44
N	Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	828	987	955	906	94.87	0.11
O	Javna Uprava i odbrana; obavezno soc. osiguranje	0	0	0	0	0	0.00
P	Obrazovanje	671	937	1.317	1.570	119.21	0.20
R	Umjetnost, zabava i rekreacija	413	645	585	441	75.38	0.05
S	Ostale uslužne djelatnosti	64	201	353	360	101.98	0.04
T	Djelatnosti domaćinstava kao poslodavaca, djelatnosti domaćinstava koja proizvode različita dobra i obavljaju različite usluge za vlastite potrebe	0	0	0	0	0	0.00
U	Djelatnosti van teritorijalnih organizacija i organa	0	0	0	0	0	0.00
Q	Djelatnosti zdravstvene i socijalne zaštite	11.505	11.538	12.509	13.609	108.79	1.70
	Ukupno:	720.321	729.077	743.140	802.269	107.96	100.00

3.2. Ukupna dobit/gubitak po djelatnostima

U 2018.godini u privredi je iskazana ukupna dobit od 55,50 miliona KM (58,25 miliona KM dobiti a 2,75 miliona KM gubitka). Iskazana dobit u 2018.godini je u padu za 2,2 % u odnosu na 2017.godinu, u porastu za 15,72 % u odnosu na 2016.godinu a za 31.93% u odnosu na 2015.godinu. Kretanje dobiti/gubici po djelatnostima dato je u narednom pregledu:

Tabela 4. Ukupna dobit i gubitak po djelatnostima u periodu 2015.-2018.godina u 000 KM

Oznaka	Opis	Finansijski rezultat u periodu 2015.-2018.godine							
		2015		2016		2017		2018	
		Dobit	Gubitak	Dobit	Gubitak	Dobit	Gubitak	Dobit	Gubitak
A	Poljopriv.. šumarstvo i ribolov	0	2.177	0	1.131	0	1.453	0	2.343
B	Vađenje ruda i kamena	30	0	1.058	0	105	0	249	
C	Prerađivačka industrija	23.126	0	23.009	0	30.337	0	29.317	0
D	Proizvodnja i snabdijevanje el. energ., plinom, parom i klimatizacijom	1.065	0	566	0	482	0	617	0
E	Snabdijevanje vodom,. uklanjanje otpadnih voda, upravljanjem otpadom i djelatnost sanacije	209	0	383	0	506	0	419	0
F	Građevinarstvo	2.685	0	3.933	0	5.210	0	4.884	0
G	Trgovina na veliko i malo,. popravaka mot. vozila i motocikala	16.410	0	17.033	0	18.088	0	20.713	0
H	Prijevoz i skladištenje	0	579	1.760	0	1.888	0	232	0
I	Djelatnosti pružanja smještaja. te pripreme i usluživanja hrane(hotelijerstvo i ugostiteljstvo)	0	0	0	15	13	0	0	163
J	Informacije i komunikacije	79	0	243	0	231	0	176	0
K	Finansijske djelatnosti i djelatnost osiguranja	0	0	0	0	0	0	0	0
L	Poslovanje nekretninama	0	0	0	0	0	0	0	0
M	Stručne, naučne i tehničke djelatnosti	1.276	0	0	0		0	935	0
N	Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	0	7	89	0	77	0	22	
O	Javna Uprava i odbrana; obavezno socijalno osiguranje	0	0	0	0	0	0	0	0
P	Obrazovanje	54	0	127	0	312	0	396	0
R	Umjetnost, zabava i rekreacija	150	0	123	0	169	0	117	0
S	Ostale uslužne djelatnosti	0	18	84	0	163	0	177	0
T	Djelatnost domaćinstava kao poslodavaca, djelatnosti domaćinstava koja proizvode različita dobra i obavljaju različite usluge za vlastite potrebe	0	18	0	0	0	0	0	0
U	Djelatnosti van teritorijalnih organizacija i organa	0	0	0	0	0	0	0	0
Q	Djelatnosti zdravstvene i socijalne zaštite	0	214	0	58	0	200	0	241
	Ukupna dobit-gubitak	45.084	3.013	48.408	1.204	57.581	1.653	58.254	2.747
	UKUPNO (razika dobit-gubitak)	42.071		47.204		55.928		55.507	
	Lančani index-Baza ukupna dobit -predhodna godina			112.20		118.48		99.24	

Posmatrano po djelatnostima. ukupna dobit je ostvarena u svim djelatnostima izuzev djelatnosti poljoprivrede, ugostiteljstva, zdravstvene i socijalne zaštite.

3.3. Broj firmi po djelatnostima

U 2018. godini finansijske izvještaje podnijela su 442 poslovna subjekta, što je za 14 više u odnosu na 2017.godinu. U strukturi ukupnog broja firmi 35,7 % je u prerađivačkoj industriji (158 poslovnih subjekata) i djelatnosti trgovine 27,8 % (123 poslovna subjekta) što se vidi iz slijedećeg pregleda:

Tabela 5. Pregled broja firmi po djelatnostima u periodu 2015.-2018. godine

Šifra djelatnosti	Naziv djelatnosti	Br. kompanija po djelatnostima u periodu 2015.-2018.				Index 2018./2017.
		2015.	2016.	2017.	2018.	
A	Poljopriv., šumarstvo i ribolov	21	18	19	17	89,47
B	Vađenje ruda i kamena	4	4	4	4	100,00
C	Prerađivačka industrija	153	155	155	158	101,94
D	Proizvodnja i snabdijevanje električnom energijom, plinom, parom i klimatizacijom	4	4	4	4	100,00
E	Snabdijevanje vodom, uklanjanje otpadnih voda, upravljanjem otpadom i djelatnost sanacije	4	4	5	5	100,00
F	Građevinarstvo	30	34	37	36	97,30
G	Trgovina na veliko i malo, popravaka mot. vozila i motocikala	135	129	116	123	106,03
H	Prijevoz i skladištenje	37	38	38	41	107,89
I	Djelatnosti pružanja smještaja, te pripreme i usluživanja hrane (hotelijerstvo i ugostiteljstvo)	5	6	5	7	140,00
J	Informacije i komunikacije	7	7	8	8	100,00
K	Finansijske djelatnosti i djelatnost osiguranja	0	0	0	0	0
L	Poslovanje nekretninama	0	0	0	0	0
M	Stručne, naučne i tehničke djelatnosti	24	25	23	25	108,70
N	Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	5	5	5	6	120,00
O	Javna Uprava i odbrana; obavezno socijalno osiguranje	0	0	0	0	0
P	Obrazovanje	2	2	2	2	100,00
R	Umjetnost, zabava i rekreacija	2	2	2	1	50,00
S	Ostale uslužne djelatnosti	3	4	3	3	100,00
T	Djelatnosti domaćinstava kao poslodavaca, djelatnosti domaćinstava koja proizvode različita dobra i obavljaju različite usluge za vlastite potrebe	0	0	0	0	0
U	Djelatnosti van teritorijalnih organizacija i organa	0	0	0	0	0
Q	Djelatnosti zdravstvene i socijalne zaštite	2	2	2	2	100,00
	Ukupno:	438	439	428	442	103,27

3.4. Zaposlenost po djelatnostima

Ukupna zaposlenost u privredi u 2018.godini porasla je za 3,39 % u odnosu na 2017.godinu, a za 6,29 % u odnosu na 2016.godinu a za 13,11 % u odnosu na 2015.godinu. Kretanje zaposlenih po djelatnostima daje se u narednom pregledu:

Tabela 6. Pregled zaposlenosti po djelatnostima u periodu 2015.-2018. godine

Šifra djelatnosti	Naziv djelatnosti	Broj zaposlenih po djel. u periodu 2015.-2018.				Index 2018./2017.	Učešće broja zaposlenih u 2018. god. u %
		2015.	2016.	2017.	2018.		
A	Poljoprivreda, šumarstvo i ribolov	78	80	107	96	89,72	1,23
B	Vađenje ruda i kamena	51	72	64	62	96,88	0,80
C	Prerađivačka industrija	4.126	4.353	4.443	4.623	104,05	59,41
D	Proizvodnja i snabdijevanje električnom energijom, plinom, parom i klimatizacijom	10	12	13	15	115,38	0,19
E	Snabdijevanje vodom, uklanjanje otpadnih voda, upravljanjem otpadom i djelatnost sanacije	79	77	79	81	102,53	1,4
F	Građevinarstvo	654	731	726	718	98,90	9,23
G	Trgovina na veliko i malo, popravaka motornih vozila i motocikala	1.034	1.129	1.211	1.278	105,53	16,42
H	Prijevoz i skladištenje	288	283	281	268	95,37	3,44
I	Djelatnosti pružanja smještaja, te pripreme i usluživanja hrane(hotelijerstvo i ugostiteljstvo)	12	16	19	26	136,84	0,33
J	Informacije i komunikacije	41	46	49	51	104,08	0,66
K	Financijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja	0	0	0	0	0	0,00
L	Poslovanje nekretninama	0	0	0	0	0	0,00
M	Stručne, naučne i tehničke djelatnosti	61	67	66	84	127,27	1,08
N	Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	23	25	25	27	108,00	0,35
O	Javna Uprava i odbrana; obavezno socij. osiguranje	0	0	0	0	0	0,00
P	Obrazovanje	37	40	39	42	107,69	0,54
R	Umjetnost, zabava i rekreacija	6	5	7	7	100,00	0,09
S	Ostale uslužne djelatnosti	5	7	7	6	85,71	0,08
T	Djelatnosti domaćinstva kao poslodavaca, djelatnosti domaćinstava koja proizvode različita doba i obavljaju različite usluge za vlastite potrebe	0	0	0	0	0	0,00
U	Djelatnosti van teritorijalnih organizacija i organa	0	0	0	0	0	0,00
Q	Djelatnosti zdravstvene i socijalne zaštite	375	378	391	398	101,79	5,1
	Ukupno:	6880	7.321	7.527	7.782	103.39	100.00

Iz gore navedenih podataka je vidljivo da se 75,83% ukupne zaposlenosti ostvaruje u prerađivačkoj industriji i djelatnosti trgovine na veliko i malo.

Detaljnijom analizom privredne strukture po djelatnostima opća je konstatacija da se 82,37 % ukupnog prihoda, 85,97 % dobiti i 75,83 % zaposlenosti ostvaruje u prerađivačkoj industriji i djelatnosti trgovine na veliko i malo, dok se 11,15 % ukupnog prihoda, 13,93 % dobiti i 12,67 % zaposlenosti ostvaruje u građevinarstvu i uslugama prijevoza.

U prerađivačkoj industriji koja obuhvata 158 poslovnih subjekata. sa 4.623 zaposlenih, ostvareno je 406,41 miliona KM prihoda, odnosno 50,66 % ukupnog prihoda privrede, a 50,42 % ukupne dobiti privrede Grada.

U djelatnosti trgovine koja obuhvata 123 poslovnih subjekata. sa 1278 zaposlenih radnika (ili 3.44 % od ukupnog broja zaposlenih u privredi). ostvareno je 254.43 miliona KM ukupnog prihoda odnosno 31.71 % od ukupnog prihoda privrede. 20.71 miliona KM dobiti ili 35.55 % od ukupne dobiti privrede Grada.

U odnosu na 2017. godinu ukupan prihod u djelatnosti trgovine povećan je za 7,2 %, povećana je dobit za 14,51 %, a broj zaposlenih za 5,5 %. Opći podaci za ovu djelatnost dati su u slijedećem pregledu:

Tabela 7. Opći podaci o djelatnosti Trgovine na malo i veliko, popravka motornih vozila i motocikla u periodu 2016.-2018.godine (Šifra djelatnosti-G)

Opšti podaci	Industrijska grana u odabranoj administrativnoj jedinici			Top 10 kompanija u industrijskoj grani na nivou BiH			Industrijska grana na nivou BiH		
	2016.	2017.	2018.	2016.	2017.	2018.	2016.	2017.	2018.
Period									
Broj kompanija	129	116	123	10	10	10	10.449	10.356	10.505
Ukupan broj zaposlenih	1.129	1.211	1.278	14.495	14.824	14.587	106.865	111.136	114.795
Prosječan broj zaposlenih	9	10	10	1.450	1.482	1.459	10	11	11
Ukupan prihod od prodaje u 000 (KM)	244.944	237.807	254.434	4.730.260	4.982.939	5.616.883	26.121.263	27.663.858	29.804.990
Prihod od izvoza u 000 (KM)	9.219	7.323	7.077	44.688	71.592	122.85	1.004.280	1.072.508	1.171.323
Prosječan prihod od prodaje u 000 (KM)	1.898	2.05	2.068	473.026	498.293	561.688	2.499	2.671	2.837
Ukupna dobit u 000 (KM)	17.033	18.088	20.712	107.542	78.114	108.983	969.038	1.104.460	1.197.367
Broj kompanija do 500.000 KM prihoda	82	73	80	0	0	0	6.563	6.446	6.462
Broj kompanija do 5.000.000 KM prihoda	39	35	35	0	0	0	3.083	3.077	3.164
Broj kompanija preko 5.000.000 KM prihoda	8	8	8	10	10	10	803	833	879

3.5. Prerađivačka industrija

Prerađivačka industrija koja obuhvata 158 poslovnih subjekata, zapošljava 4.623 osoba ili 59,41% ukupno zaposlenih u privredi, ostvarila je 406,41 miliona KM prihoda, odnosno 50,66 % ukupnog prihoda privrede, a 50,42 % ukupne dobiti privrede Grada.

U periodu 2016.-2018.godine, ovagrana privrede ostvaruje kontinuirani rast ukupnih prihoda, zaposlenosti, izvoza i dobiti (rast ukupnog prihoda od 15 %, zaposlenosti od 6,22 % , izvoza od 19,23 %, dobiti od 26 %).

Opći podaci o prerađivačkoj industriji dati su u narednoj tabeli:

Tabela 8. Opći podaci o prerađivačkoj djelatnosti u periodu 2016.-2018. Godine

Opći podaci	Industrijska grana u odabranoj administrativnoj jedinici			Top 10 kompanija u industrijskoj grani na nivou BiH			Industrijska grana na nivou BiH		
	2016	2017	2018	2016	2017	2018	2016	2017	2018
Broj kompanija	154	155	158	10	10	10	5617	5643	5703
Ukupan broj zaposlenih	4.352	4.443	4.623	8.108	8.235	9.125	133.977	142.863	147.896
Prosječan broj zaposlenih	28	29	29	811	824	913	24	25	26
Ukupan prihod od prodaje (000 KM)	353.286	369.407	406.413	2.796.280	3.298.512	3.665.980	14.612.440	16.098.039	17.163.039
Prihod od izvoza (000 KM)	130.822	139.936	155.960	1.397.258	1.694.824	2.131.168	5.649.686	6.593.432	7.139.644
Prosječan prihod od prodaje (000 KM)	2.294	2.383	2.572	279.628	329.851	366.598	2.601	2.852	3.009
Ukupna dobit (000 KM)	23.187	30.337	29.316	-174.959	-14.726	-64.082	347.56	626.495	592.627
Broj kompanija do 500.000 KM prihoda	76	80	76	0	0	0	3.494	3.501	3.481
Broj kompanija do 5.000.000 KM prihoda	60	58	61	0	0	0	1.637	1.632	1.689
Broj kompanija preko 5.000.000 KM	18	17	21	10	10	10	486	510	533

U strukturi ukupnih prihoda prerađivačke industrije. 79,74 % prihoda se ostvaruje u četiri djelatnosti: proizvodnja i prerada plastike (29,36 %), drveta (17,33 %), tekstila, kože, odjeće i obuće (10,41 %), proizvodnja gotovih metalnih proizvoda, osim mašina i opreme (22,17 %), proizvodnja mašina i uređaja (5,73 %), proizvodnja namještaja (5,08 %), što se vidi u slijedećoj tabeli:

Tabela 9. Ukupan prihod prerađivačke industrije po djelatnostima u 2018. godini sa uporednim podacima iz 2017. godine

Šifra djelatn.	Naziv djelatnosti	Broj kompanija po godinama		Ukupan prihod od prodaje u KM po godinama		Učešće u % od ukupnog prihoda	Index 2018./2017.
		2017.	2018.	2017.	2018.		
10	Proizvodnja prehrambenih proizvoda	17	16	6.844.551	7.211.551	1,77	105,36
11	Proizvodnja pića	1	1	816.589	829.990	0,20	101,64
12	Proizvodnja duhanskih proizvoda	0	0	0	0	0,00	0,00
13	Proizvodnja tekstila	4	4	19.081.150	22.842.113	5,62	119,71
14	Proizvodnja odjeće	4	4	6.128.664	6.207.727	1,53	101,29
15	Proizvodnja kože i srodnih proizvoda	7	7	12.522.063	13.258.060	3,26	105,88
16	Prerada drva i proizvoda od drva i pluta. osim namještaja; proizvodnja predmeta od slame i pletarskih proizvoda	34	36	61.852.994	70.444.514	17,33	113,89
17	Proizvodnja papira i proizvoda od papira	2	3	511.001	1.000.468	0,25	195,79
18	Štampanje i umnožavanje snimljenih zapisa	2	2	3.729.879	5.108.515	1,26	136,96
19	Proizvodnja koksa i rafiniranih naftnih proizvoda	0	0	0	0	0,00	0,00
20	Proizvodnja hemikalija i hemijskih proizvoda	3	3	15.470.793	16.112.971	3,96	104,15
21	Proizvodnja osnovnih farmaceutskih proizvoda i farmaceutskih preparata	1	1	1.290.178	1.439.750	0,35	111,59
22	Proizvodnja proizvoda od gume i plastičnih masa	29	31	110.753.204	119.314.693	29,36	107,73
23	Proizvodnja ostalih nemetalnih mineralnih proizvoda	3	3	3.416.637	4.273.681	1,05	125,08
24	Proizvodnja baznih metala	0	0	0	0	0,00	0,00
25	Proizvodnja gotovih metalnih proizvoda. osim mašina i opreme	28	27	81.766.228	90.101.383	22,17	110,19
26	Proizvodnja računara te elektroničkih i optičkih proizvoda	1	0	0	0	0,00	0,00
27	Proizvodnja električne opreme	0	0	0	0	0,00	0,00
28	Proizvodnja mašina i uređaja. d.n.	11	10	19.132.467	23.278.922	5,73	121,67
29	Proizvodnja motornih vozila. prikolica i poluprikolica	0	0	0	0	0,00	0,00
30	Proizvodnja ostalih prijevoznih sredstava	0	0	0	0	0,00	0,00
31	Proizvodnja namještaja	2	3	21.075.730	20.645.107	5,08	97,96
32	Ostala prerađivačka industrija	2	2	4.036.736	3.875.104	0,95	96,00
33	Popravak i instaliranje mašina i opreme	4	5	978.156	468.603	0,12	47,91
	Ukupno	155	158	369.407.020	406.413.152	100,00	110,02

U strukturi prihoda od izvoza 36,84 % se odnosi izvoz proizvoda od plastike i gume, 17,30 % na izvoz proizvoda od drva i pluta, osim namještaja, 14,38 % na izvoz proizvoda metaloprerade, a 9,16 % na izvoz namještaja, što se vidi iz slijedećeg pregleda:

Tabela 10. Prihodi od izvoza po djelatnostima prerađivačke industrije u 2018. godini sa uporednim podacima iz 2017. godine

Šifra djelatnosti	Naziv djelatnosti	Broj kompanija po godinama		Prihod od izvoza u KM po godinama		Učešće u % u ukupnom prihodu od izvoza	Index 2018./2017.
		2017.	2018.	2017.	2018.		
10	Proizvodnja prehrambenih proizvoda	17	16	12.269	132.539	0,08	1.080,28
11	Proizvodnja pića	1	1	0	0	0,00	0
12	Proizvodnja duhanskih proizvoda	0	0	0	0	0,00	0
13	Proizvodnja tekstila	4	4	11.208.250	13.261.105	8,50	118,32
14	Proizvodnja odjeće	4	4	3.778.251	3.908.895	2,51	103,46
15	Proizvodnja kože i srodnih proizvoda	7	7	9.317.975	9.462.851	6,07	101,55
16	Prerada drva i proizvoda od drva i pluta, osim namještaja; proizvodnja predmeta od slame i pletarskih proizvoda	34	36	23.994.375	26.979.229	17,30	112,44
17	Proizvodnja papira i proizvoda od papira	2	3	12.055	69.619	0,04	577,51
18	Štampanje i umnožavanje snimljenih zapisa	2	2	0	194	0,00	0
19	Proizvodnja koksa i rafiniranih naftnih proizvoda	0	0	0	0	0,00	0
20	Proizvodnja hemikalija i hemijskih proizvoda	3	3	1.388.043	2.685.639	1,72	193,48
21	Proizvodnja osnovnih farmaceutskih proizvoda i farmaceutskih preparata	1	1	349.920	365.643	0,23	104,49
22	Proizvodnja proizvoda od gume i plastičnih masa	29	31	52.650.891	57.457.800	36,84	109,13
23	Proizvodnja ostalih nemetalnih mineralnih proizvoda	3	3	0	0	0,00	0
24	Proizvodnja baznih metala	0	0	0	0	0,00	0
25	Proizvodnja gotovih metalnih proizvoda, osim mašina i opreme	28	27	16.191.120	22.434.559	14,38	138,56
26	Proizvodnja računara te elektroničkih i optičkih proizvoda	1	0	0	0	0,00	0
27	Proizvodnja električne opreme	0	0	0	0	0,00	0
28	Proizvodnja mašina i uređaja. d.n.	11	10	4.383.075	4.158.635	2,67	94,88
29	Proizvodnja motornih vozila, prikolica i poluprikolica	0	0	0	0	0,00	0
30	Proizvodnja ostalih prijevoznih sredstava	0	0	0	0	0,00	0
31	Proizvodnja namještaja	2	3	14.873.039	14.292.995	9,16	96,10
32	Ostala prerađivačka industrija	2	2	1.359.981	717.960	0,46	52,79
33	Popravak i instaliranje mašina i opreme	4	5	417.279	33.123	0,02	7,94
	Ukupno	155	158	141.801.463	155.960.786	100,00	109,99

Tabela 11. Broj zaposlenih po djelatnostima prerađivačke industrije u 2018.godini sa uporednim pokazateljima za 2017.godinu

Šifra djelatnosti	Naziv djelatnosti	Broj kompanija po godinama		Broj zaposlenih po godinama		Index 2018./2017.
		2017.	2018.	2017.	2018.	
10	Proizvodnja prehrambenih proizvoda	17	16	73	79	108,22
11	Proizvodnja pića	1	1	17	19	111,76
12	Proizvodnja duhanskih proizvoda	0	0	0	0	0
13	Proizvodnja tekstila	4	4	213	246	115,49
14	Proizvodnja odjeće	4	4	424	394	92,92
15	Proizvodnja kože i srodnih proizvoda	7	7	753	811	107,70
16	Prerada drva i proizvoda od drva i pluta. osim namještaja; proizvodnja predmeta od slame i pletarskih proizvoda	34	36	677	712	105,17
17	Proizvodnja papira i proizvoda od papira	2	3	10	17	170,00
18	Štampanje i umnožavanje snimljenih zapisa	2	2	51	53	103,92
19	Proizvodnja koksa i rafiniranih naftnih proizvoda	0	0	0	0	0
20	Proizvodnja hemikalija i hemijskih proizvoda	3	3	47	51	108,51
21	Proizvodnja osnovnih farmaceutskih proizvoda i farmaceutskih preparata	1	1	11	15	136,36
22	Proizvodnja proizvoda od gume i plastičnih masa	29	31	937	995	106,19
23	Proizvodnja ostalih nemetalnih mineralnih proizvoda	3	3	50	43	86,00
24	Proizvodnja baznih metala	0	0	0	0	0
25	Proizvodnja gotovih metalnih proizvoda. osim mašina i opreme	28	27	508	530	104,33
26	Proizvodnja računara te elektroničkih i optičkih proizvoda	1	0	1	0	0,00
27	Proizvodnja električne opreme	0	0	0	0	0
28	Proizvodnja mašina i uređaja. d.n.	11	10	210	233	110,95
29	Proizvodnja motornih vozila. prikolica i poluprikolica	0	0	0	0	0
30	Proizvodnja ostalih prijevoznih sredstava	0	0	0	0	0
31	Proizvodnja namještaja	2	3	417	375	89,93
32	Ostala prerađivačka industrija	2	2	39	43	110,26
33	Popravak i instaliranje mašina i opreme	4	5	5	7	140,00
	Ukupno	155	158	4.443	4.623	104,05

U 2018.godini, u prerađivačkoj industriji je bilo 4.623 zaposlenih, što je 4,05 % više u odnosu na 2017.godinu, struktura zapošljavanja vidi se iz slijedećeg pregleda:

Tabela 12. Pokazatelji dobiti/gubitka po djelatnostima prerađivačke industrije u 2018.godini sa uporednim pokazateljima za 2017.godinu

Šifra djelatnosti	Naziv djelatnosti	Broj kompanija po godinama		Dobit/gubitak po godinama u KM		Index 2018./2017.
		2017	2018	2017.	2018.	
10	Proizvodnja prehrambenih proizvoda	17	16	27.670	177.151	640,23
11	Proizvodnja pića	1	1	18.000	20.295	112,75
12	Proizvodnja duhanskih proizvoda	0	0	0	0	0
13	Proizvodnja tekstila	4	4	2.805.190	2.666.686	95,06
14	Proizvodnja odjeće	4	4	-18.918	-48.210	254,84
15	Proizvodnja kože i srodnih proizvoda	7	7	-847.296	1.130.394	-133,41
16	Prerada drva i proizvoda od drva i pluta, osim namještaja; proizvodnja predmeta od slame i pletarskih proizvoda	34	36	3.165.886	3.119.768	98,54
17	Proizvodnja papira i proizvoda od papira	2	3	-59.830	-47.036	78,62
18	Štampanje i umnožavanje snimljenih zapisa	2	2	41.034	194.114	473,06
19	Proizvodnja koksa i rafiniranih naftnih proizvoda	0	0	0	0	0
20	Proizvodnja hemikalija i hemijskih proizvoda	3	3	122.767	82.889	67,52
21	Proizvodnja osnovnih farmaceutskih proizvoda i farmaceutskih preparata	1	1	261.087	174.724	66,92
22	Proizvodnja proizvoda od gume i plastičnih masa	29	31	10.751.188	9.371.055	87,16
23	Proizvodnja ostalih nemetalnih mineralnih proizvoda	3	3	89.119	-14.202	-15,94
24	Proizvodnja baznih metala	0	0	0	0	0
25	Proizvodnja gotovih metalnih proizvoda, osim mašina i opreme	28	27	9.044.139	8.662.039	95,78
26	Proizvodnja računara te elektroničkih i optičkih proizvoda	1	0	-4.314	0	0,00
27	Proizvodnja električne opreme	0	0	0	0	0
28	Proizvodnja mašina i uređaja, d.n.	11	10	2.269.224	2.900.486	127,82
29	Proizvodnja motornih vozila, prikolica i poluprikolica	0	0	0	0	0
30	Proizvodnja ostalih prijevoznih sredstava	0	0	0	0	0
31	Proizvodnja namještaja	2	3	588.895	572.450	97,21
32	Ostala prerađivačka industrija	2	2	57.325	36.150	63,06
33	Popravlak i instaliranje mašina i opreme	4	5	49.003	4.400	8,98
	Ukupno	155	158	30.337.859	29.003.153	95,60

Prosječan trošak plaća po zaposlenom predstavlja prosječan iznos bruto plaća po zaposlenom na godišnjem nivou u KM. Na nivou prerađivačke industrije prosječna bruto plaća po zaposlenom u 2018.godini je iznosila 14.209,00 KM (mjesečna bruto plaća $14.209,00/12 = 1.184,00$ KM)

Prosječna bruto plaća po zaposlenom u prerađivačkom sektoru u 2018.godini, povećana je za 7.01 % u odnosu na 2017.godinu. Kretanje prosječne bruto plaće po djelatnostima daje se u slijedećoj tabeli:

Tabela 13. Pokazatelji prosječnog troška plaća po djelatnostima prerađivačke industrije u 2018. godini sa uporednim pokazateljima za 2017.godinu

Šifra djelat.	Naziv djelatnosti	Prosječan trošak bruto plaća po zaposlenom-period 2016.-2018. god. u KM			Index 2018/2017
		2016.	2017.	2018.	
10	Proizvodnja prehrambenih proizvoda	9.710	9.597	9.157	95,42
11	Proizvodnja pića	7.556	8.906	8.944	100,43
12	Proizvodnja duhanskih proizvoda	0	0	0	0
13	Proizvodnja tekstila	13.088	13.284	16.647	125,32
14	Proizvodnja odjeće	9.000	8.739	9.240	105,73
15	Proizvodnja kože i srodnih proizvoda	7.939	8.342	9.026	108,20
16	Prerada drva i proizvoda od drva i pluta. osim namještaja; proizvodnja predmeta od slame i pletarskih proizvoda	10.711	10.230	10.862	106,18
17	Proizvodnja papira i proizvoda od papira	10.635	10.590	11.011	103,98
18	Štampanje i umnožavanje snimljenih zapisa	1.543	13.316	14.684	110,27
19	Proizvodnja koksa i rafiniranih naftnih proizvoda	0	0	0	0
20	Proizvodnja hemikalija i hemijskih proizvoda	14.971	13.807	13.680	99,08
21	Proizvodnja osnovnih farmaceutskih proizvoda i farmaceutskih preparata	17.520	16.791	16.413	97,75
22	Proizvodnja proizvoda od gume i plastičnih masa	12.449	12.607	13.135	104,19
23	Proizvodnja ostalih nemetalnih mineralnih proizvoda	10.757	9.826	10.778	109,69
24	Proizvodnja baznih metala	0	0	0	0
25	Proizvodnja gotovih metalnih proizvoda. osim mašina i opreme	12.775	14.051	15.851	112,81
26	Proizvodnja računara te elektroničkih i optičkih proizvoda	0	4.314	0	0,00
27	Proizvodnja električne opreme	0	0	0	0
28	Proizvodnja mašina i uređaja. d.n.	13.491	14.998	15.143	100,97
29	Proizvodnja motornih vozila. prikolica i poluprikolica	0	0	0	0
30	Proizvodnja ostalih prijevoznih sredstava	0	0	0	0
31	Proizvodnja namještaja	12.702	13.651	16.388	120,05
32	Ostala prerađivačka industrija	21.921	20.511	19.458	94,87
33	Popravak i instaliranje mašina i opreme	25.449	29.499	21.784	73,85
	Ukupno	12.975	13.278	14.209	107,01

Na osnovu podataka o strukturi prerađivačke djelatnosti, očigledno je da tri vodeće industrije, koje zapošljavaju 62,62 % zaposlenih u prerađivačkoj industriji, ostvaruje 80,84 % ukupnog prihoda, 80,38 % prihoda od izvoza, 79,67 % ukupne dobiti prerađivačke industrije, imaju kontinuirani rast prihoda i izvoza, te iako tekstilna industrija zapošljava značajan broj radnika, obzirom da se radi o nisko akumulativnoj grani, kao najperspektivnije industrije za budući razvoj su tri industrije: drvoprerađivačka, metaloprerađivačka i prerada plastike (šifre djelatnosti 16. 22. 25. 28. 31).

16 - Prerada drveta i proizvoda od drveta i pluta osim namještaja

Drvo-prerađivačka industrija na području Grada Gračanica ima dugu tradiciju. Drvoprerađivačka industrija sa proizvodnjom namještaja (**šifre djelatnosti 16 i 31**) u 2018.godini je ostvarila prihod od oko 91,08 miliona KM, od čega je od izvoza ostvaren prihod 41,27 miliona KM. Drvoprerađivačka industrija sa proizvodnjom namještaja u ukupnom prihodu privrede učestvuje sa 11,35 %, a u prihodu ostvarenom u prerađivačkoj industriji učestvuje sa 22,43 %. Što se tiče

izvoza, ova industrija u izvozu privrede učestvuje sa 22,10 %, dok u izvozu prerađivačke industrije učestvuje sa 26,46 %.

Vodećih 20 kompanija u djelatnosti Prerada drveta i proizvoda od drveta i pluta osim namještaja, po visini prihoda od osnovne djelatnosti, su:

- Četiri vodeće kompanije koje su ostvarile 51,93 % ukupnog prihoda („Iso-wood“ d.o.o. – 24,85%, „Radial“ d.o.o.-10,64 %, „Tursunprom“ d.o.o. – 8,42, „Obrt-Comerc“ d.o.o.- 8,02 %,)
- Tri vodeće kompanije koje su ostvarile 17,78% ukupnog prihoda („Uno prom“ d.o.o.- 6,17% , „Benprom“ d.o.o.5,66%, „Džambo“ d.o.o.-5,93%)
- Devet kompanija koje ostvaruju 21,47 % od ukupnih prihoda djelatnosti („TTM“ d.o.o. 3,80%, „Halidović“ d.o.o. 3,29 %, „Drvostil“ d.o.o. 3,36 %, „Žepić“ d.o.o 2,33 %, „BH Legno“ d.o.o. 2,27 %, „Kikan“ d.o.o. 1,94 %, „Husanovic&Co“ d.o.o. 1,59 %, „Halidex“ d.o.o. 1,45 %, „Dusa comerc“ d.o.o. 1,44 %)
- Ostale 4 kompanije ostvarile su 3,75 % (od 1,21 % do 0,82 %) od ukupnih prihoda djelatnosti.

31- Proizvodnja namještaja

U djelatnosti proizvodnja namještaja dvije vodeće kompanije su ostvarile 99,77 % ukupnog prihoda u djelatnosti proizvodnje namještaja, a to su: „Jadrina“ d.o.o. 60,35 % i „Ingrat“ d.o.o. 39,42 %. U toku 2018. godine otvorena je nova kompanija „Altesholz“ d.o.o. koja je ostvarila ukupan prihod od 0.21 % od ukupnog prihoda djelatnosti.

22 - Proizvodnja proizvoda od gume i plastičnih masa

Najzastupljenija industrija, gledano po ostvarenom prihodu, je proizvodnja proizvoda od gume i plastičnih masa, koja u ukupnom prihodu privrede Grada Gračanica učestvuje sa 14,83 %, a u prihodu ostvarenom od prerađivačke industrije učestvuje sa 29,31 %. Što se tiče izvoza, ova industrija u ukupnom izvozu učestvuje sa 29,23 %, a u izvozu prerađivačke industrije sa 36,77 %.

U ovoj industriji je registrovana 31 kompanija, i iste upošljavaju ukupno 995 radnika, što čini 21,52 % uposlenih u prerađivačkoj industriji, a 12,78 % ukupno uposlenih u privredi.

Vodeće kompanije u djelatnosti proizvodnje proizvoda od gume i plastičnih masa (njih 10) po visini ukupnih prihoda ostvaruju 94,95 % ukupnog prihoda ove djelatnosti, a to su: RPC Superfos Balkan d.o.o., Plamingo d.o.o. , Variplast d.o.o. , Poly d.o.o. , Plastex d.o.o. , Bema Ba d.o.o. , Alibegović-plast d.o.o. , Plastoflex d.o.o. , Mirna d.o.o. , Ambra d.o.o.).

Tabela 14. Indikatori poslovanja vodećih djelatnosti prerađivačke industrije u periodu 2017.-2018.godine

Šifra djelatnosti	Naziv djelatnosti	Broj kompanija po godinama		Broj zaposlenih po godinama		Index	Ukupan prihod od prodaje u KM, po godinama		Index	Prihod od izvoza u KM po godinama		Index	Dobit/gubitak po godinama		Index 2018./2017.
		2017.	2018.	2017.	2018.	2018./2017.	2017.	2018.	2018./2017.	2017.	2018.	2018./2017.	2017.	2018.	
16	Prerada drva i proizvoda od drva i pluta, osim namještaja; proizvodnja predmeta od slame i pletarskih proizvoda	34	36	677	712	105,17	61.852.994	70.444.514	113,89	23.994.375	26.979.229	112,44	3.165.886	3.119.768	98,54
22	Proizvodnja proizvoda od gume i plastičnih masa	29	31	937	995	106,19	110.753.204	119.314.693	107,73	52.650.891	57.457.800	109,13	10.751.188	9.371.055	87,16
23	Proizvodnja ostalih nemetalnih mineralnih proizvoda	3	3	50	43	86,00	3.416.637	4.273.681	125,08	0	0	0,00	89.119	-14.202	-
25	Proizvodnja gotovih metalnih proizvoda, osim mašina i opreme	28	27	508	530	104,33	81.766.228	90.101.383	110,19	16.191.120	22.434.559	138,56	9.044.139	8.662.039	95,78
28	Proizvodnja mašina i uređaja, d.n.	11	10	210	233	110,95	19.132.467	23.278.922	121,67	4.383.075	4.158.635	94,88	2.269.224	2.327.892	102,59
29	Proizvodnja motornih vozila, prikolica i poluprikolica	0	0	0	0	0,00	0	0	0,00	0	0	0,00	0	0	0,00
31	Proizvodnja namještaja	2	3	417	375	89,93	21.075.730	20.645.107	97,96	14.873.039	14.292.995	96,10	588.895	572.450	97,20
33	Popravak i instaliranje mašina i opreme	4	5	5	7	140,00	978.156	468.603	47,91	417.279	33.123	7,94	49.003	4.400	8,98
	Ukupno vodeće djelatnosti	111	115	2804	2895	103,25	298.975.416	328.526.903	109,88	112.509.779	125.356.341	111,42	25.957.454	30.352.654	116,93
	Ukupno prerad. ind. djelatnosti	155	158	4.443	4.623	104	369.407.020	406.413.152	110	141.801.463	155.960.786	110	30.337.859	38.097.454	126
	Učešće vodećih djel. u prerad. ind. u %	71,61	72,78	63,11	62,62		80,93	80,84		79,34	80,38		85,56	79,67	
	Ukupno privreda	428	442	7.527	7.782	103,39	743.146.803	802.269.219	107,96	175.094.610	195.553.338	111,68	56.719.686	55.506.114	97,86
	Učešće vodećih djel. ukupne privrede u %	25,93	26,02	37,25	37,20		40,23	40,95		64,26	64,10		45,76	54,68	

25 - Proizvodnja gotovih metalnih proizvoda osim mašina i opreme

Obzirom na široku paletu proizvoda, proizvodnja gotovih metalnih proizvoda i mašina, u ukupnom prihodu JLS učestvuje sa 11,22 %, a u prihodu ostvarenom u prerađivačkoj industriji sa 22,0 %. Izvoz ostvaren kroz ovaj lanac je 11,45 % ukupnog izvoza privrede Grada Gračanica, a 14,38 % izvoza prerađivačke industrije.

U ovoj grani industrije je registrovano 27 kompanija, koje upošljavaju 530 radnika, što čini 11,46 % uposlenih u prerađivačkoj industriji, a 6,8 % ukupno uposlenih u privredi svih djelatnosti Grada Gračanica.

Vodeće kompanije u djelatnosti proizvodnje gotovih metalnih proizvoda osim mašina i opreme (njih 6), po visini ukupnog prihoda ostvaruju preko 95 % prihoda ove djelatnosti, a to su: (Trgovir d.o.o. 47 %, Index d.o.o. 19,5 %, Kovan M.I. d.o.o. 11,6 %, HST CNC Technik d.o.o. 4,18 %, Limorad d.o.o. 4,11 %, Adam Co d.o.o. 3,66 %).

28 - Proizvodnja mašina i uređaja

U djelatnosti proizvodnje ostalih mašina i uređaja (šifra djelatnosti 28), registrovano je 10 kompanija koje upošljavaju 210 radnika, što čini 4,54 % uposlenih u prerađivačkoj industriji, a 2,99 % ukupno uposlenih radnika u privredi Gračanice. U ukupnom prihodu privrede učestvuje sa 2,8 %, a u prihodu ostvarenom u prerađivačkoj industriji sa 5,7 %. Izvoz ostvaren kroz ovaj lanac je 2,10 % ukupnog izvoza privrede Grada Gračanica, a 2,67 % izvoza prerađivačke industrije.

Vodeće kompanije u djelatnosti proizvodnje mašina i uređaja (njih 6) po visini ukupnog prihoda ostvaruju preko 97 % prihoda ove djelatnosti, a to su: Europrost d.o.o. 43 %, Fining d.o.o. 23 %, Tring d.o.o. 13,06 %, Global lift BiH d.o.o. 6,4 %, Prim Co company d.o.o. 6,4 %, Konstill BH d.o.o. 6,4 %, Fars-Inox d.o.o. 3,03 %).

4. KLJUČNI POKAZATELJI POSLOVANJA

4.1. Pokazatelji likvidnosti

Koeficijent likvidnosti (tekući pokazatelj likvidnosti) privrede Grada (koji iznosi 1.10) je u neznatnom padu u odnosu na 2017.godinu. Obzirom da je iznad vrijednosti 1, znači da su kompanije u dobroj poziciji po pitanju izmirenja obaveza tekućim sredstvima.

Tekući pokazatelj likvidnosti privrede Grada je u neznatnom padu sa 1.11 na 1.10; niži je od tekućeg pokazatelja likvidnosti za industrijske grane BiH (koji iznosi 1,16), i koeficijenta likvidnosti za top 10 kompanija u industrijskoj grani u BiH (koji iznosi 1,39).

Tabela 15. Pokazatelji likvidnosti privrede u periodu 2016.-2018. godine

Ključni pokazatelji poslovanja	Industrijska grana u odabranoj administrativnoj jedinici			Top 10 kompanija u industrijskoj grani na nivou BiH			Industrijska grana na nivou BiH		
	2016.	2017.	2018.	2016.	2017.	2018.	2016.	2017.	2018.
Period									
Pokazatelji likvidnosti									
Tekući pokazatelj	1,08	1,11	1,,10	1.24	1,14	1,39	1,08	1,12	1,16
Ubrzani pokazatelj	0,60	0,61	0,61	0,77	0,61	0,83	0,71	0,74	0,77
Tekući pokazatelj	Izračunava se kao količnik tekućih sredstava i tekućih obaveza. Pokazatelj je likvidnosti koji nam govori koliko su tekuće obaveze pokrivena tekućim sredstvima, odnosno da li je moguće izmiriti tekuće obaveze sa tekućim sredstvima. Generalno, vrijednost ovog pokazatelja iznad 1 znači da je kompanija u dobroj poziciji po pitanju izmirenja tekućih obaveza.								
Ubrzani pokazatelj	Izračunava se kao količnik tekućih sredstava, umanjenih za zalihe, i tekućih obaveza. Ubrzani pokazatelj je uže definisan pokazatelj likvidnosti jer izostavlja zalihe iz tekućih sredstava, zbog toga što dio zaliha ima karakter trajno vezanih sredstava i kao takve ne mogu služiti za izmirenje tekućih obaveza.								

S druge strane ubrzani pokazatelj likvidnosti, s obzirom da je ispod koeficijenta 1 (iznosi 0,61). ukazuje na lošu poziciju po pitanju izmirenja tekućih obaveza i niži je od koeficijenta likvidnosti u industrijskoj grani na nivou BiH (koji iznosi 0,77) i top 10 kompanija (koji iznosi 0,83).

4.2. Pokazatelji efikasnosti

Efikasnost poslovanja izražena kroz prosječan broj dana naplate potraživanja, obrta zaliha i plaćanja dobavljačima ima pozitivan trend kretanja. Naime. smanjuju se slijedeći indikatori izraženi kroz broj dana: naplate potraživanja sa 64,50 na 58,40 dana, prosječan broj dana obrta zaliha sa 133,40 na 125,56 dana, a prosječan broj dana plaćanja obaveza prema dobavljačima sa 63,88 na 58,87 dana.

Više informacija o navedenim pokazateljima efikasnosti privrede u periodu 2015.-2017.godine daje se u slijedećoj tabeli:

Tabela 16. Pokazatelji efikasnosti privrede u periodu 2016.-2018.godine

Ključni pokazatelji poslovanja	Industrijska grana u odabranoj administrativnoj jedinici			Top 10 kompanija u industrijskoj grani na nivou BiH			Industrijska grana na nivou BiH		
	2016.	2017.	2018.	2016.	2017.	2018.	2016.	2017.	2018.
Pokazatelji efikasnosti									
Prosječan broj dana naplate potraživanja	65,24	64,50	58,40	35,87	19,35	28,21	70,24	64,31	63,64
Prosječan broj dana obrta zaliha	121,95	133,40	125,56	114,32	113,01	88,91	102,69	98,72	97,49
Prosječan broj dana plaćanja dobavljača	63,78	63,88	58,87	174,67	127,25	93,48	95,64	87,52	85,90
Prihod po zaposlenom (KM)	99.563	98.731	103.093	272.214	304.086	386.141	125.340	129.929	132.178
Prosječan trošak plaće po zaposlenom (KM)	12.975	13.278	14.209	24.739	24.024	26.712	17.621	17.713	18.500
Materijalni troškovi / prihod	32,4 %	33,3 %	34,6 %	22,7 %	31,4 %	30,5 %	20,3 %	21,1 %	21,3 %
Troškovi plaća / prihod	13,0 %	13,4 %	13,8 %	9,1 %	7,9 %	6,9 %	14,1 %	13,6 %	14,0 %
Poslovni rashodi / prihod	91,6 %	91,6 %	91,9 %	96,7 %	99,7 %	98,5 %	94,6 %	94,4 %	93,8 %
Prihod / stalna sredstva	1,94	1,93	2,02	0,97	1,34	1,46	0,96	1,02	1,06
Prosječan broj dana naplate potraživanja	Izračunava se na sljedeći način: $365 / (\text{Prihod od prodaje} / \text{Potraživanja od kupaca})$ Pokazatelj je efikasnosti upravljanja i naplatom potraživanja od kupaca.								
Prosječan broj dana obrta zaliha	Izračunava se na sljedeći način: $365 / ((\text{Nabavna vrijednost prodane robe} + \text{Materijalni troškovi}) / \text{Zalihe})$ Pokazatelj je efikasnosti organizovanja operativnih procesa kao što su proizvodni proces, sistem upravljanja zalihama, i dr.. Ovaj pokazatelj nam daje odgovor na to koliko je određena kompanija uspjela u svom nastojanju da minimizira zaliha koje su dostatne za optimalno odvijanje operativnog procesa i samim tim smanji sredstva koja su u njima vezana.								
Prosječan broj dana plaćanja dobavljača	Izračunava se na sljedeći način: $365 / ((\text{Nabavna vrijednost prodane robe} + \text{Materijalni troškovi} + \text{Nematerijalni troškovi} + \text{Troškovi proizvodnih usluga}) / \text{Dobavljači})$ Pokazuje obim kreditiranja kompanije od strane dobavljača, kao i strateškog položaja kompanije u odnosu na vlastite dobavljače. Pošto su ovi izvori sredstava najčešće besplatni, svaka kompanija nastoji da ih maksimizira, odnosno da poveća prosječan broj dana plaćanja obaveza prema dobavljačima.								
Prihod po zaposlenom (KM)	Pokazuje sposobnost kompanije za generisanje prihoda u odnosu na broj zaposlenih								
Prosječan trošak plaće po zaposlenom (KM)	Pokazuje prosječan iznos bruto plaće po zaposlenom								
Materijalni troškovi / prihod	Pokazuje odnos utrošenih sirovina, materijala, rezervnih dijelova, energije, goriva i sl. i prihoda od prodaje.								
Troškovi plaća / prihod	Izračunava se kao količnik troškova plaća i prihoda od prodaje. Pokazatelj je efikasnosti koji nam govori koliko procenata prihoda od prodaje je iznosio trošak plaća odn. koliko je kompanija imala troškova plaća za svaku jedinicu ostvarenih prihoda od prodaje.								
Poslovni rashodi / prihod	Izračunava se kao količnik poslovnih rashoda (izuzev troškova prodane robe) i prihoda od prodaje. Ovaj pokazatelj nam govori o efikasnosti poslovanja i upravljanju troškovima, sem onih koji su dio troškova prodane robe. Pošto najznačajniji dio ovih troškova čine materijalni troškovi i troškovi plaća, ukoliko je ovaj pokazatelj znatno iznad prosjeka industrijske grane, to nam govori o neefikasnom upravljanju pvim troškovima.								
Prihod / stalna sredstva	Izračunava se kao količnik prihoda i stalnih sredstava. Govori nam o tome koliko jedinica prihoda je bilo ostvareno svakom jedinicom stalnih sredstava. Ukoliko je znatno ispod prosjeka industrijske grane u kojoj kompanija posluje to može upućivati na neiskorištenost kapaciteta, zastarjelu tehnologiju, neobučenu radnu snagu i dr.								

4.3. Pokazatelji solventnosti

U periodu 2016-2018. godine indikatori solventnosti su se kretali kako slijedi: stepen tuđih izvora sredstava opada (sa 55,4 % na 54,8 %), stepen zaduženja u odnosu na kapital opada (sa 41,7 % na 39,7 %). Procenat tuđih izvora sredstava od 54,8 je viši u odnosu na industrijske grane BiH koji iznosi 48,1 % i top deset kompanija u industrijskoj grani u BiH (39,6 %). Stopa kreditnog zaduženja od 39,7 %, iako je u padu, viša je u odnosu na industrijske grane BiH, koja iznosi 32,9 % i top deset kompanija u industrijskoj grani u BiH 21,3 %.

Neznatan rast likvidnosti je doveo do smanjenja stope zaduženja u odnosu na kapital.

Tabela 17. Pokazatelji solventnosti privrede u periodu 2015.-2017. godine

Ključni pokazatelji poslovanja	Industrijska grana u odabranoj administrativnoj jedinici			Top 10 kompanija u industrijskoj grani na nivou BiH			Industrijska grana na nivou BiH		
	2016	2017	2018	2016	2017	2018	2016	2017	2018
Period	2016	2017	2018	2016	2017	2018	2016	2017	2018
Pokazatelji solventnosti									
% tuđih izvora sredstava	54,8 %	55,4 %	54,8 %	31,9 %	39,9 %	39,6 %	48,2 %	47,9 %	48,1 %
EBIT / kamate	11.19	11.63	12.75	8.22	0.63	3.37	5.12	6.20	7.33
Kreditna zaduženja / kapital	40,2 %	41,7 %	39,7 %	9,5 %	20,2 %	21,3 %	33,1 %	33,0 %	32,9 %
% tuđih izvora sredstava	Izračunava se kao količnik tuđih izvora sredstava (ukupnih obaveza) i ukupnih izvora sredstava (obaveze i kapital). Mada se ovaj pokazatelj znatno razlikuje od jedne do druge industrijske grane. generalno što je veći procenat tuđih izvora sredstava to je kompanija rizičnija i ima veći rizik neizmirenja dugoročnih obaveza (rizik solventnosti).								
EBIT / kamate	Izračunava se kao količnik rezultata iz poslovnih aktivnosti i rashoda po kamatama. Jedan je od najvažnijih pokazatelja o mogućnostima za dodatno zaduženje privrednog društva. kao i za vjerovatnost otplate postojećih kreditnih obaveza. Bankama i drugim povjeriocima je jedan od osnovnih pokazatelja kreditne sposobnosti privrednog društva.								
Kreditna zaduženja / kapital	Izračunava se kao količnik svih kreditnih zaduženja (obaveza na koje se plaćaju kamate) i ukupnog kapitala. Ovaj pokazatelj nam također govori o solventnosti kompanije. u užem smislu. uzimajući u obzir samo obaveze na koje se plaćaju kamate.								

5. STRUKTURA PRIVREDNIH SUBJEKATA PREMA BROJU ZAPOSLENIH

Mala i srednja preduzeća su nosioci privrednog razvoja. Prema broju zaposlenih 74 % su mikro poslovni subjekti koji zapošljavaju do 10 zaposlenih lica, 20 % poslovnih subjekata zapošljavaju od 10 do 49 zaposlenih lica, 5 % poslovnih subjekata zapošljavaju od 50 do 249 zaposlenih lica, a samo 2 poslovna subjekta zapošljavaju preko 250 zaposlenih lica. a to su: d.o.o. „Jadrina“ d.o.o. (258 zaposlenih) i „Širbegović Inženjering“ d.o.o. (323 zaposlenih).

Prema veličini, u smislu Zakona o poticaju razvoja male privrede („Službene novine F BiH“, broj: 19/06 i 25/09), razlikuju se mikro, mali i srednji subjekti male privrede pri čemu:

- Mikro subjekte male privrede čine pravna i fizička lica koja upošljavaju prosječno godišnje manje od 10 lica i čiji godišnji promet i/ili godišnja bilansa stanja ne prelazi 400.000,00 KM,
- Male subjekte male privrede čine pravna i fizička lica koja upošljavaju prosječno godišnje manje od 50 lica i čiji godišnji promet i/ili godišnja bilansa stanja ne prelazi 4 miliona KM.
- Srednje subjekte male privrede čine pravna i fizička lica koja upošljavaju prosječno godišnje manje od 250 lica, čiji godišnji promet ne prelazi 40 miliona i/ili godišnji bilans stanja ne prelazi 30 miliona KM.

Subjekti male privrede se, radi osiguranja statističkih podataka potrebnih za praćenje razvoja male privrede, razvrstavaju u kategoriju prema broju zaposlenih kako slijedi:

- sa jednim zaposlenim licem;
- sa dva do devet zaposlenih lica;
- sa 50 do 249 zaposlenih lica.

Prema kriterijumu EU, MSP čine preduzeća sa brojem zaposlenih manjem od 250 i ukupnim prihodom manjim od 50 miliona EUR-a.

Prema kriterijima Svjetske banke, pri kategorizaciji u kvantitativnom smislu u opticaju su najčešće tri kriterija: broj zaposlenih, bruto prihod i vrijednost sredstava. Prema ovim kriterijima MSP se dijele na mikro, mala i srednja preduzeća i to:

Tabela 18. Kriterij Svjetske banke-kategorizacija MSP

Kriterij	MIKRO	MALA	SREDNJA
Broj zaposlenih	manje od 10	manje od 50	manje od 300
Bruto prihod	manji od 0.1 milion EUR-a	manje od 3 miliona EUR-a	manje od 3 miliona EUR-a
Vrijednost sredstava	manje od 0.1 milion EUR-a	manje od 15 miliona EUR-a	manje od 15 miliona EUR-a

6. PREGLED NAJUSPJEŠNIJIH FIRMI PREMA UKUPNOM PRIHODU, DOBITI I PRIHODU PO ZAPOSLENOM

Dvadeset najuspješnijih firmi u 2018. godini ostvarilo je ukupan prihod od 429,75 miliona KM, što predstavlja 53.57 % ukupnog prihoda privrede JLS. Ukupan prihod ovih firmi je 10.7 % veći u odnosu na 2017.godinu, što se vidi iz slijedećeg pregleda:

Tabela 19. Najuspješnije firme prema visini ukupnog prihoda u periodu 2016.-2018.godine

R. br.	Naziv kompanije	Prihod			% ukupnih prihoda u djelatnosti prema zadatim kriterijima administrativne jedinice i veličine kompanija		
		2016.	2017.	2018.	2016.	2017.	2018.
1	MOTOREX d.o.o. Gračanica	32.871.956	40.260.014	47.553.572	4.63 %	5.50 %	5.93 %
2	TRGOVIR d.o.o. Gračanica	32.051.604	40.385.650	43.862.067	4.52 %	5.52 %	5.47 %
3	RPC Superfos Balkan d.o.o. Gračanica	26.781.458	29.670.882	32.944.124	3.78 %	4.06 %	4.11 %
4	Širbegović Inženjering d.o.o. Gračanica	19.889.130	26.453.409	32.736.656	2.80 %	3.62 %	4.08 %
5	ZEKA-COMERC d.o.o. Gračanica	25.507.144	27.378.919	28.612.639	3.60 %	3.74 %	3.57 %
6	VELFARM d.o.o. Gračanica	39.441.238	31.676.316	26.769.610	5.56 %	4.33 %	3.34 %
7	DOO NASKO D. Orahovica	20.306.622	26.769.162	25.961.937	2.86 %	3.66 %	3.24 %
8	PLAMINGO d.o.o. Gračanica	20.881.976	22.996.348	22.447.621	2.94 %	3.14 %	2.80 %
9	EDO-SLAD d.o.o.	15.306.524	17.342.515	18.139.313	2.16 %	2.37 %	2.26 %
10	INDEX d.o.o. Gračanica	14.567.697	16.160.878	17.623.766	2.05 %	2.21 %	2.20 %
11	SUMAN d.o.o. GRAČANICA	13.643.876	14.154.709	17.605.359	1.92 %	1.94 %	2.19 %
12	ISOWOOD d.o.o. Gračanica	11.651.404	14.264.118	17.502.419	1.64 %	1.95 %	2.18 %
13	VARIPLAST d.o.o.	13.184.481	15.009.981	16.428.148	1.86 %	2.05 %	2.05 %
14	TERRASIT INSULATION d.o.o. Gračanica	12.775.859	14.689.480	15.349.737	1.80 %	2.01 %	1.91 %
15	Trgovir-Energy d.o.o.	15.272.035	161.546	14.545.605	2.15 %	0.02 %	1.81 %
16	JADRINA d.o.o. Gračanica	13.393.969	12.892.289	12.461.756	1.89 %	1.76 %	1.55 %
17	KOVAN M.I. d.o.o. GRAČANICA	10.204.532	10.697.834	10.441.358	1.44 %	1.46 %	1.30 %
18	EURO PROST d.o.o. Gračanica	8.466.593	8.684.503	9.983.442	1.19 %	1.19 %	1.24 %
19	POLY d.o.o. Gračanica	9.103.095	10.047.114	9.493.315	1.28 %	1.37 %	1.18 %
20	RADIUS d.o.o. Gračanica	6.869.988	8.372.359	9.290.873	0.97 %	1.14 %	1.16 %
	Ukupan prihod 20 najv. komp.	362.171.181	388.068.026	429.753.317			
	UKUPNI PRIHODI Privrede Općine	728.803.658	743.146.803	802.269.219			
	Učešće ukupnog prihoda 20 najvećih kompanija u ukupnom prihodu privrede (%)	49,69	52,22	53,57			

Dvadeset najuspješnijih firmi u 2018.godini ostvarile su dobit od 41 milion KM što je za 5,6 % smanjenje u odnosu na 2017.godinu.

Ove firme ostvarile su 73,87 % ukupne dobiti privrede, što se vidi iz slijedećeg pregleda:

Tabela 20. Najuspješnije firme prema visini ukupne dobiti u periodu 2016.-2018. godine

R. br.	Naziv kompanije	Ukupna dobit (KM)		
		2016.	2017.	2018.
1	MOTOREX d.o.o. Gračanica	9.728.220	11.447.254	13.051.887
2	INDEX d.o.o. Gračanica	2.840.677	3.628.366	4.003.418
3	Širbegović Inženjering d.o.o. Gračanica	216.889	3.965.070	2.256.652
4	SUMAN d.o.o. GRAČANICA	1.833.296	2.315.625	2.184.918
5	RPC Superfos Balkan d.o.o. Gračanica	1.759.481	2.737.234	2.115.982
6	TRGOVIR d.o.o. Gračanica	1.745.588	3.182.572	1.885.752
7	ZEKA-COMERC d.o.o. Gračanica	1.425.977	1.766.356	1.743.708
8	EDO-SLAD d.o.o.	1.190.647	1.633.099	1.607.161
9	ISOWOOD d.o.o. Gračanica	837.704	1.378.533	1.536.579
10	Bema Ba d.o.o. Gračanica	510.461	938.730	1.319.890
11	TRING d.o.o. Gračanica	883.468	1.019.244	1.293.064
12	PLAMINGO d.o.o. Gračanica	3.340.773	3.143.253	1.182.690
13	VARIPLAST d.o.o.	246.259	497.742	1.067.759
14	FINING d.o.o. GRAČANICA	907.101	1.072.364	1.001.401
15	KLAUS LEHMANN GmbH d.o.o. GRAČANICA	333.319	286.508	948.159
16	ALIBEGOVIĆ-PLAST d.o.o.	1.456.880	1.118.743	917.416
17	DOO NASKO D. Orahovica	876.342	1.166.897	864.565
18	EURO-GALANT d.o.o. GRAČANICA	678.158	458.436	792.614
19	PLASTEX d.o.o. GRAČANICA	715.933	385.186	656.925
20	AMBRA d.o.o. Gračanica	362.665	457.279	631.120
	Ukupna dobit 20 najvećih kompanija	31.889.838	42.598.491	41.061.660
	UKUPNA DOBIT U INDUSTRIJSKOJ GRANI	45.990.514	55.756.245	55.506.114
	Učešće u %	69,34	76,40	73,98

Dvadeset najuspješnijih firmi koje zapošljavaju samo 274 radnika (3.5% ukupno zaposlenih u privredi), ostvaruju najveći prihod po zaposlenom koji se kreće od 311.045 KM/zaposlenom do 14.545.605 KM/zaposlenom, što se vidi iz slijedećeg pregleda:

Tabela 21. Najuspješnije firme prema prihodu po zaposlenom u periodu 2016.-2018. godine

R. br.	Naziv kompanije	Broj zaposlenih			Prihod po zaposlenom (KM)		
		2016.	2017.	2018.	2016.	2017.	2018.
1	Trgovir-Energy d.o.o.	17	1	1	898.355	161.546	14.545.605
2	FIST PLASTIKA d.o.o. Gračanica	2	2	2	1.629.622	1.574.702	1.876.648
3	AGRO Co d.o.o. GRAČANICA	3	3	4	1.871.285	1.647.572	1.421.316
4	BROMAL Co d.o.o. Gračanica	4	3	3	1.278.082	1.924.526	1.227.961
5	VELFARM d.o.o. Gračanica	32	32	30	1.232.539	989.885	892.320
6	OREX-COMPANY d.o.o. Gračanica	3	3	3	902.646	865.564	642.009
7	DOO NASKO D. Orahovica	33	39	43	615.352	686.389	603.766
8	Drvo Holz Company d.o.o. Gračanica		2	2		504.278	570.910
9	MAŠKO d.o.o. GRAČANICA	4	4	2	338.049	353.587	525.546
10	TRGOVIR d.o.o. Gračanica	71	91	91	451.431	443.798	482.001
11	FORVIT d.o.o. Gračanica	5	5	5	495.992	472.833	478.317
12	GLOBAL SHOES SERVICE d.o.o. GRAČANICA	2	2	3	557.418	345.502	471.907
13	SAMM OIL d.o.o. Gračanica	5	4	3	858.729	643.368	464.526
14	GLOBAL LIFT BIH d.o.o. MIRIČINA	5	5	4	392.397	248.565	374.053
15	AGROFEED d.o.o. Gračanica	5	6	6	1.136.536	368.903	362.972
16	TRGOOIL d.o.o. Gračanica. Stjepan Polje	2	2	3	514.192	579.964	349.959
17	EMIT d.o.o. Gračanica	4	7	9	542.248	343.865	349.406
18	Agropest d.o.o. Gračanica	5	5	5	320.610	355.917	341.298
19	TERRASIT INSULATION d.o.o. Gračanica	35	43	47	365.025	341.616	326.590
20	DŽANANOVIĆ PETROL d.o.o. Gračanica	13	14	8	310.625	204.756	311.045
	Ukupno	183	270	274			
	UKUPNO ZAPOSLENIH U INDUSTRIJSKOJ GRANI	6.934	7.400	7.782			
	Učešće u %	2,64	3,65	3,52			

7. SPOLJNOTRGOVINSKA RAZMJENA

Analizom spoljno trgovinske razmjene u 2018. godini zapaža se povećanje poslovne aktivnosti na stranom tržištu. Ukupan obim spoljno trgovinske razmjene u 2018.godini povećan je za 4,7 % u odnosu na 2017.godinu (u apsolutnim iznosima sa 402 miliona KM na 421 miliona KM).

U izvještajnom periodu sa ostvarenim uvozom od 208 miliona KM i izvozom od 212,9 miliona KM iskazan je pozitivan saldo od 4,9 miliona KM, a pokrivenost uvoza izvozom od 102,35 %, što se vidi iz slijedeće tabele:

Tabela 22. Spoljno trgovinska razmjena u 2018. godini sa uporednim podacima TK i FBiH

Opis	Uvoz u 000 KM	% učešća		Izvoz u 000 KM	% učešća		Pokrivenost uvoza izvozom	Saldo robne razmjene u 000 KM	Uvoz+ Izvoz u 000 KM
		U uvozu TK	U uvozu FBiH		U izvozu TK	U izvozu FBiH			
Grad Gračanica	208.039	10,8	1,56	212.983	12,26	2,67	102,35	4,9	421.022
Tuzlanski kanton	1.942.319		14,64	1.729.498		21,86	89,04	-212,8	3.671.818
Federacija BiH	13.266.590		100,00	7.911.909		100,00	59,64	-5.354,6	21.090.996

Učešće uvoza privrede Grada Gračanica u uvozu Tuzlanskog kantona iznosi 10,8 %, a izvoza 12,26 %.

Tabela 23. Spoljnotrgovinska razmjena 2005.-2018. godine

Godina	Spoljnotrgovinska razmjena (iznosi u milionima KM)				Pokrivenost uvoza izvozom
	Uvoz	Izvoz	Obim	Saldo	
0	1	2	3 (1+2)	4 (2-1)	
2005	126,7	57,1	183,8	-69,60	45,10 %
2006	132,2	99,9	232,1	-32,30	75,60 %
2007	165,9	124,4	290,3	-41,50	74,98 %
2008	165,2	116,9	282,1	-48,30	70,76 %
2009	139,3	138,3	277,6	-1,05	99,24 %
2010	153,8	137,4	291,2	-16,47	89,29 %
2011	176,5	155,2	331,7	-21,25	87,96 %
2012	178,6	151,2	329,9	-27,40	84,65 %
2013	181,6	162,8	344,5	-18,80	89,66 %
2014	204,0	191,6	395,6	-12,30	93,94 %
2015	200,7	170,2	370,9	-30,54	84,79 %
2016	217,2	197,7	414,9	-19,40	91,06 %
2017	210,4	191,7	402,1	-18,60	91,14 %
2018	208,0	212,9	421,0	4,94	102,35%

Prema prosjeku izvoza po stanovniku od 4.720,00 KM/stanovniku u 2018. Godini, Gračanica je za 7,0 % iznad prosječnog izvoza po stanovniku Tuzlanskog kantona (od 4.411,00 KM/stanov.), a za 30,3 % iznad prosjeka Federacije BiH (od 3.602,00 KM/stanov.).

Prema prosjeku izvoza po stanovniku (od 4.720,00 KM), Grad Gračanica je na trećem mjestu u TK.

Tabela 24. Prosjek izvoza po stanovniku u periodu 2012. – 2018. godine

Opis	Prosjek izvoza po stanovniku za period 2011-2018 u KM							Index 2018/2017
	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	
F BiH	2.245	2.374	2.473	2.631	2.837	3.295	3.602	109,32
Tuzlanski Kanton	1.963	2.062	2.259	2.395	2.864	4.053	4.411	108,83
Grada Gračanica	3.445	3.093	3.312	3.230	4.058	4.237	4.720	111,40

Prema prosjeku uvoza po stanovniku od 4.610,00 KM/stanovniku, Gračanica je ispod prosjeka uvoza po stanovniku FBiH od 6.041,00 KM/stanovniku, a iznad prosjeka uvoza po stanovniku Tuzlanskog kantona koji iznosi 3.928,00 KM/stanovniku. Prema prosjeku uvoza po stanovniku (od 4.610.00 KM) Grad Gračanica je na trećem mjestu u TK.

Tabela 25. Prosjek uvoza po stanovniku u periodu 2012.-2018. godine

Opis	Prosjek uvoza po stanovniku u KM							Indeks 2018/2017
	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	
F BiH	4.260	4.207	4.431	4.574	4.953	5.649	6.041	106,94
Tuzlanski kanton	2.521	2.541	2.802	3.097	3.491	3.505	3.928	112,07

Grad Gračanica	3.446	3.532	3.630	3.809	4.401	4.649	4.610	99,16
----------------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------

8. Investicije u proizvodne objekte

U periodu od 2011. do 2018. godine zabilježen je pozitivan trend rasta investicija.

U navedenom periodu 91 kompanija je investirala u proizvodno poslovne objekte ukupne površine od 157.263 m², prosječno godišnje 16.547 m² korisne površine, što se vidi iz slijedećeg pregleda:

Tabela 26. Pregled investicija u periodu 2011.-2018. godine

Period	Broj investicija	Ukupna površina investicija u m ²
2011-2013	16	24.890
2014	8	17.880
2015	7	19.085
2016	22	36.014
2017	23	46.355
2018	15	13.039
Svega 2011-2018	91	157.263

U strukturi investicija najveći broj proizvodno-poslovnih objekata pokrenut je u MZ Gračanica u poslovnoj zoni, zatim slijedi MZ Stjepan Polje, MZ Donja Lohinja i druge MZ, što se vidi iz slijedeće tabele:

Tabela 27. Pregled investicija u proizvodno poslovne objekte u m² po mjesnim zajednicama u periodu 2011.-2018. godine

Naziv MZ	Površina investicija u proizv.-poslovne objekte u m ² u periodu 2011.-2018.god.							God. prosjek investicija u m ² korisne površine
	2011-2013	2014	2015	2016	2017	2018	SVEGA	
Gračanica	24890	13.080	15.585	23.533	33.251	6.347	116.686	11.475
Stjepan Polje	0	4.800	2.150	4.415	2.589	4.378	18.332	2.292
Donja Lohinja	0	0	750	4.170	8.463	1.972	15.355	1.919
Donja Orahovica	0	0	600	591	0	0	1.191	149
Doborovci	0	0	0	142	0	0	142	18
Soko	0	0	0	1.511	1.603	0	3.114	389
Babići	0	0	0	1.292	0	0	1.292	162
Pribava	0	0	0	360	449	342	1.151	144
SVEGA	24.890	17.880	19.085	36.014	46.355	13.039	157.263	16.547

Tabela 28. Pregled broja investicija u proizvodno poslovne objekte po mjesnim zajednicama u periodu 2011.-2017.godine

Naziv MZ	Broj investicija u proizvodno-poslovne objekte po godinama u periodu 2011.-2018. godine						
	2011-2013	2014	2015	2016	2017	2018	Svega
Gračanica	16	6	4	12	15	10	63
Stjepan Polje	0	2	1	2	3	2	10
Donja Lohinja	0	0	1	2	3	2	8
Donja Orahovica	0	0	1	2	0	0	3
Dobrovci	0	0	0	1	0	0	1
Soko	0	0	0	1	1	0	2
Babići	0	0	0	1	0	0	1
Pribava	0	0	0	1	1	1	3
SVEGA	16	8	7	22	23	15	91

Tabela 29. Pregled poslovnih objekata za koja su izdata odobrenja za građenje u 2018. godini po investitorima

INVESTITOR	OBJEKAT	LOKACIJA	Korisna površina
„BEMA BA“ d.o.o. Gračanica	dogradnja poslovnog objekta	Donja Lohinja – Pribava	1.504 m ²
„DŽAMBO GROUP“ d.o.o. Gračanica	Poslovni SKLADIŠTE	Donja Lohinja	468 m ²
„HASULJA“ d.o.o. Soko	Poslovni	Gračanica	1.350 m ²
Avdić Suada – HOTEL „SAX”	Dogradnja, nadgradnja Poslovni	Gračanica	438 m ²
Humić Enisa	Dogradnja, rekonstrukcija i promjena namjene – apartmani	Gračanica	624 m ²
„SLT ENTERPRISE“ d.o.o. Gračanica	Poslovni	Gračanica	626 m ²
„SUMAN“ d.o.o. Gračanica	Poslovni-dogradnja objekta	Gračanica	303 m ²
„TRGOVIR“ d.o.o..	dogradnja poslovno-proizvodnog objekta	Stjepan Polje	1.653 m ²
„TRGOVIR“ d.o.o.	poslovno-proizvodnog objekta	Stjepan Polje	2.725 m ²
"VARIPLAST" d.o.o.	poslovno – proizvodni	Gračanica	419 m ²
„WIRAC.NET“ d.o.o.	Dogradnja, nadogradnja. rekonstrukcija krova i promjena namjene tavanaskog prostora	Gračanica	538 m ²
„ZEKA-COMERC“ d.o.o.	dogradnja izgrađenog poslovnog objekta – tržnog centra u Gračanici	Gračanica	1.060 m ²
Ključić Mirsadu	dogradnja poslovnog objekta	Gračanica	673
Korić Asimu	poslovni objekat	Gračanica	315 m ²
Mehurić Nezir	Poslovni-dogradnja objekta	Pribava	342 m ²
UKUPNO NOVIH KVADRATA POSLOVNIH OBJEKTA			13.039 m²

Radi praćenja kontinuiteta ulaganja u nastavku se daje kratak pregled kretanja investicija u prethodnom periodu (2011.-2017.).

U periodu od 2011. do 2014. godine 24 kompanije investirale su u 24 proizvodno – poslovna objekta ukupne površine od 42.770 m². Od toga u MZ Gračanica (Poslovna zona) 15 objekata, u

MZ Stjepan Polje 3 objekta, u MZ Donja Lohinja 3 objekta, MZ Soko 1 objekat i MZ Pribava 1 objekat.

U odnosu na prethodni period, u 2015., 2016. i 2017.godini i pored elementarnih nepogoda nastavljen je trend porasta investicija u proizvodno-poslovne objekte (u 2015. godini 7 investicija je ukupne površine 19.085 m²; u 2016. godini 22 su investicije ukupne površine od 35.654 m², a u 2017. godini 23 investicije ukupne korisne površine 46.355 m²).

Na osnovu dostavljenih finansijskih izvještaja i obrađenih podataka za 434 kompanije u 2016. Godini, 179 kompanija je investiralo ukupno 33.731.614,00 KM. Od navedene vrijednosti investicija 46,96 % su investicije u sedam proizvodno-poslovnih objekata investiranih od strane slijedećih kompanija: RPC Superfos Balkan 4,1 milion, Zekakomerc 1,12 mliona, Trgovir 1,88 miliona, Roding 1,95 miliona, Plamingo 3,61 milion, Edo slad 1,8 miliona, Plastoflex 1,04 miliona. Dvadeset je investicija pojedinačne vrijednosti od 300.000,00-700.000,00 KM. Podaci o investicijama za 2017. godinu nisu obrađeni od strane LRC do momenta pripreme izvještaja.

U 2017. godini izdata su odobrenja za građenje za 23 proizvodno-poslovna objekta ukupne površine od 46.355 m², što je za 27,78 % ili 10.331 m² više u odnosu na 2016. godinu. U stambenoj izgradnji-objekti kolektivnog stanovanja izdata je jedna građevinska dozvola za izgradnju ukupno 23 stambene jedinice (ukupne korisne površine od 1.434 m²). U toku 2017. godine JP "ELEKROPRIJENOS BIH A.D." BANJALUKA je izvršilo djelimičnu rekonstrukciju glavne trafo stanice za Gračanicu u cilju kontinuiranog snabdijevanja Grada električnom energijom u slučaju pojave velikih voda. Također je JP "ELEKTROPRIVREDA BIH" izdato odobrenje za izgradnju elektroenergetskog objekta – podzemnih kablova za napajanje Radne zone I i II Gračanica u dužini od 3,0 km, čime je obezbijeđena potrebna infrastruktura za sigurno napajanje poslovnih subjekata električnom energijom.

U slijedećim tabelama dati su analitički podaci o investicijama po investitorima iskazano u m² korisne površine za period 2014. 2015., 2016. i 2017. godine.

Tabela 30. Investicije u proizvodne objekte u 2014.-2015. godini

INVESTITOR	OBJEKAT	LOKACIJA	Investicije u m ²	
			2014.	2015.
"Plastoflex" d.o.o.	Proizvodni	Gračanica	2.200	
"Elatec" d.o.o.	Proizvodni sa upravnim dijelom	Gračanica	1.150	
"Ingrat" d.o.o.	Proizvodni	Gračanica	2.200	
"Plamingo" d.o.o.	proizvodni sa skladištem	Gračanica	5.500	
"Suman" d.o.o.	Proizvodni	Gračanica	1.550	
"Trgovir" d.o.o.	Proizvodni	Stjepan Polje	2.400	
"Isowood" d.o.o.	dva proizvodna objekta	Stjepan Polje	2.400	
"Bosna orto" d.o.o.	Proizvodni	Gračanica	480	
"RPC SUPERFOS BALKAN" doo	Proizvodni	Gračanica		3.135
"Mirna" doo	proizvodni sa prodajnim dijelom	Gračanica		3.660
"Index" doo	poslovno proizvodni	Gračanica		6.700
"Isowood" doo	Proizvodni-treći objekat	Stjepan Polje		2.150
"Bema ba" doo	doGradanja proizvodnog objekta	D.Lohinja		750
"Suman" doo	upravna zgrada i proizvodni pogon Graplasta doo (adaptacija i obnova)	Gračanica		2.090
"Prim CO Company" doo	poslovno –proizvodni	D.Orahovica		600
UKUPNO			17.880	19.085
Index 2015./2014.				107

Izvor podataka: JLS-Služba za prostorno uređenje geodetske i imovinsko pravne poslove

Najveća započeta investicija u 2015. godini u stambenoj izgradnji je objekat kolektivnog stanovanja u Gračanici-Čiriš sa 22 stambene jedinice investitora „Sagra“ d.o.o. Gračanica.

Tabela 31. Investicije u proizvodno poslovne objekte u 2016. godini po investitorima

Naziv investitora	Vrsta objekta	Lokacija	Korisna površina u m ²
("TRING" d.o.o.)	Poslovni-upravna zgrada	Gračanica	590
"HIS" s.z.r. vl. Agić H.	Proizvodni-izrada kožne galanterije	Pribava	360
"ZEKA COMERC" d.o.o.	Poslovni	Gračanica	280
"RPC SUPERFOS" d.o.o.	Proizvodni-dogradnja objekta	Gračanica	8.150
"KOMUS" d.o.o.	Poslovni-upravna zgrada	Gračanica	333
"POLJOPONUDA" d.o.o.	Poslovni	Donja Orahovica	211
"MOTOREX" d.o.o.	Poslovni-dogradnja objekta	Donja Lohinja	1380
"EFEKT-COMERC" d.o.o.	Poslovni	Gračanica	517
"LIMORAD" d.o.o.	Poslovni	Gračanica	584
"ELMAS" d.o.o.	Poslovni-dogradnja objekta	Gračanica	367
"EDO SLAD" d.o.o.	Poslovni-dogradnja tržnog centra	Gračanica	9.142
"KLAN PREVOZ" d.o.o.	Poslovni-dogradnja objekta	Gračanica	267
"GRIČ-PLAST" o.d.	Poslovni	Gračanica	814
"TRGOVIR" d.o.o.	Poslovni	Stjepan Polje	3.626
"ALIBEGOVIĆ-PLAST" d.o.o.	Poslovni	Donja Lohinja	2.790
"KLAN PREVOZ" d.o.o.	Poslovni	Gračanica	1.102
"BENPROM" d.o.o.	Poslovni-dogradnja objekta	Donja Orahovica	380
"OXIS OIL" d.o.o.	Poslovni-benzinska stanica	Doborovci	142
"BONZO" d.o.o.	Poslovni	Gračanica	1.387
HALILČEVIĆ DENISA	Poslovni-dogradnja poljop. objekta farme za tov brojlera	Stjepan Polje	789
BEGOVIĆ AMIR	Poslovni-izgradnja poljop. objekta farme koka nosilja	Soko	1.511
HALILOVIĆ ADEM	Poslovni-izgradnja poljop. objekta farme za tov brojlera	Babići	1.292
	SVEGA		36.014

Izvor podataka: JLS-Služba za prostorno uređenje geodetske i imovinsko pravne poslove

Tabela 32. Investicije u proizvodno poslovne objekte u 2017. godini po investitorima

Naziv investitora	Vrsta objekta	Lokacija	Korisna površina u m ²
Škrebo Omer	Poslovni	Gračanica	1.041
"INGRAT" d.o.o.	Poslovno-proizvodni	Gračanica	2.215
"BREZJE" d.o.o.	Poslovni	Gračanica	3.730
"BELAMIONIX" d.o.o.	Poslovni	Gračanica	11.380
"EDO-SLAD" d.o.o.	Proizvodni	Gračanica	4.108
"PEP PLASTIC EXCELENT PRODUCT " d.o.o.	Poslovni	Stjepan Polje	941
"MOTOREX" d.o.o.	Poslovni-dogradnja objekta	Donja Lohinja	970
"BOSNA-ORTO" d.o.o.	Proizvodni-nadogradnja	Gračanica	753
"POLJOPONUDA" d.o.o.	Poslovni	Gračanica	238
"SUMAN" d.o.o.	Poslovni-dogradnja i promjena namjene objekta	Gračanica	204
"VARIPLAST" d.o.o.	Proizvodni	Gračanica	669
"DŽAMBO" d.o.o.	Poslovni	Donja Lohinja	2.403
"POLY" o.d.	Poslovni	Gračanica	3.042
"SAGRA" d.o.o.	Poslovni	Stjepan Polje	1.333
"INDEX" d.o.o.	Poslovni	Donja Lohinja	5.090
JU "ZAVOD ZA ZAPOSŁJAVANJE TK"	Poslovni rekonstrukcija	Gračanica	113
"SIRKO" d.o.o.	Poslovni-dogradnja objekta	Gračanica	856
"PRODUKCIJA" d.o.o.	Poslovni	Gračanica	378
"HST CNC TECHNIK" d.o.o.	Poslovni	Gračanica	3.545
BEGOVIĆ MUHAMED	Poslovni-dogradnja poljop. objekta farme za tov brojlera	Soko	1.603
"UNOMOG 03 "d.o.o.	Poslovno-stambeni	Pribava	449
"PLAMINGO" d.o.o.	Poslovni-proizvodni	Gračanica	979
Okić Hajrudin i Mersima	Poslovni-dogradnja objekta	Stjepan Polje	315
	UKUPNO POSLOVNIH OBJEKTA u m²		46.355

Izvor podataka: JLS-Služba za prostorno uređenje geodetske i imovinsko pravne poslove

9. UKUPNA ZAPOSLENOST, NEZAPOSLENOST I PLAĆE

Na području Grada Gračanica, prema podacima Federalnog zavoda za zapošljavanje, tokom **2018. godine prosječno je bilo zaposleno 10.738 osoba**, što je za 1.278 zaposlenih lica više u odnosu na 2017. godinu. **Prosječna stopa zaposlenosti povećana je sa 30,0 % iz 2017. godine na 34,48 % u 2018. godini.**

Prosječan broj nezaposlenih u 2018. godini iznosio je 7.570 osoba i smanjen je za 8,29 % u odnosu na 2017. Godinu, a **prosječna stopa nezaposlenosti smanjena je sa 46,60 % iz 2017. godine na 41,35 % u 2018. godini.**

Prosječne plaće od 615,00 KM u 2018. godini su više za 5,31 % u odnosu na 2017. godinu. Iako se plaće kontinuirano povećavaju, one su još uvijek ispod Kantonalnog i Federalnog prosjeka. (čine 77,16 % prosječne plaće Tuzlanskog kantona ili 69,00 % prosječne plaće Federacije Bosne i Hercegovine). Nizak nivo neto plaća direktno se odražava i na nizak nivo ukupne prosječne penzije koja, iako su neznatno povećane, iznosi 364,07 KM, a starosna penzija iznosi 418,77 KM.

Tabela 33. Zaposlenost, nezaposlenost i prosječne neto plaće od 2016. do 2018. godine

Opis	Broj zaposlenih			Broj nezaposlenih			Prosječna plaća		
	2016	2017	2018	2016	2017	2018	2016	2017	2018
Federacija BiH	457.974	467.894	529.922	372.207	357.971	335.610	839	860	889
Tuzlanski kanton	84.736	85.820	96.548	91.693	87.103	80.989	744	797	797
Grad Gračanica	9.375	9.460	10.738	8.675	8.254	7.570	541	584	615
Grad/Kanton (učešće u %)	11,06	11,20	11,12	9,5	9,5	9,3	72,71	73,27	77,16
Grad/F BiH (učešće u %)	2,0	2,0	2,0	2,3	2,3	2,3	64,48	67,90	69,17

Izvor podataka: Federalni zavod za programiranje razvoja „Socio ekonomski pokazatelji po općinama u 2018. godini“

Pojašnjenje: NEZAPOSLENA LICA su lica bez zaposlenja, sposobna za rad i starosne dobi od 15 do 65 godina, evidentirana u biroima za zapošljavanje.

Tabela 34. Zaposlenost ukupnog i radno aktivnog stanovništva u periodu 2015.-2018. godina

OPIS	Zaposlenost po godinama				
	1991	2015	2016	2017	2018
Ukupno stanovništvo (procjena) statistike Grada	59.050	52.701	45.229	45.260	45.128
Radnoaktivno stanovništvo, dob od 15-65 godina (procjena)	36.156	37.781	31.705	31.507	31.141
Ukupan broj zaposlenih	11.363	9.106	9.375	9.460	10.738
Broj nezaposlenih	4.822	9.345	8.675	8.254	7.570
Stepen zaposlenosti ukupnog stanovništva	19.20%	17.3	20.7	20.9	23.7
Stepen zaposlenosti radnoaktivnog stanovništva (dobi od 15-65 godina) u %	31,40	24,7	29,56	30,0	34,48
Stepen nezaposlenosti		50,6	48,1	46,6	41,35

NAPOMENA: Stopa zaposlenosti je procenat učešća zaposlenih u ukupnom broju radno aktivnog stanovništva (u dobi 15-65 god).

Stepen zaposlenosti na području Grada Gračanica od 34,48 % je viši od stepena zaposlenosti u TK (31,10 %). a u istom nivou sa stepenom zaposlenosti u FBiH (34,48 %).

Tabela 35. Stepen zaposlenosti u periodu 2013.-2018. godine sa uporednim pokazateljima za TK i FBiH

STEPEN ZAPOSLENOSTI	Period 2013. -2018. godine					
	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Grada Gračanica	22,60%	22,30%	24,1%	29,6%	30,0%	34,48%
TK	23,10%	23,10%	23,7%	26,7%	27,3%	31,10%
FBiH	27,10%	27,50%	27,9%	29,4%	30,2%	34,40%

Stepen nezaposlenosti Grada Gračanica u 2018. godini je iznosio 38,8 % i niži je od stepena nezaposlenosti u TK (45,60 %) i stepena nezaposlenosti FBiH (43,3 %).

Tabela 36. Stepen nezaposlenosti u periodu 2013.-2018. godine sa uporednim pokazateljima za TK i FBiH

STEPEN NEZAPOSLENOSTI	Stepen nezaposlenosti u periodu 2013. - 2017. godine					
	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Grad Gračanica	53,40%	53,40%	50,6%	48,1%	46,6%	41,35%
TK	55.10%	54.80%	53.6%	52.0%	50.4%	45,60%
FBiH	47.40%	46.90%	46.4%	44.8%	43.3%	38,80%

10. POLJOPRIVREDA

Prirodni uslovi u pogledu zemljišta, vode, klime i slično za razvoj poljoprivrede su potencijalno zadovoljavajući.

Grad karakteriše umjereno kontinentalna klima. Posljednjih godina, vremenske prilike nisu išle na ruku poljoprivrednim proizvođačima, zbog elementarnih nepogoda (poplave, grada, suša i slično). U obzir treba uzeti i prognoze da nas čekaju periodi dužih i intenzivnijih suša, kiše i grada, što zahtijeva veće ulaganje u sisteme navodnjavanja, protivgradne zaštite, regulacije vodotokova i edukacije stanovništva.

Agro-ekološke karakteristike Grada determiniše i reljef prostora. U ravnicama, uz rijeku Spreču, organizuje se proizvodnja ozimih strmih žitarica i kukuruza, povrća i slično.

Na višim nadmorskim visinama značajan je dio pašnjaka i livada pogodnih za razvoj stočarstva. Najznačajniji poljoprivredni resurs Grada predstavlja zemljište. Pedološka struktura zemljišta je slijedeća:

- Aluvijalna i semiglejna 10 % u dolini rijeke Spreče.
- Pseudoglej 60 % u brdskim dijelovima.
- Sionica 30 % u brdskim dijelovima Grada.

Privatna gazdinstva u općini su mala i isparcelisana.

Najčešće nisu osposobljena za robnu proizvodnju i da stvaraju dovoljno viškova za tržište te u većoj ili manjoj mjeri proizvode za vlastite potrebe.

Na malim posjedima nije moguće zasnivati ozbiljniji razvoj ratarske proizvodnje iz slijedećih razloga:

- Smanjena mogućnost primjene mehanizacije,
- Otežano odvodnjavanje i navodnjavanje,
- Poštivanje plodoređa,
- Gradnja infrastrukture i slično.

Prosječna veličina posjeda 1,48 ha što je ispod prosječne veličine posjeda Regije Sjeveroistočne BiH (2,31 ha).

Usitnjenost i fragmentacija zemljišta ima za posljedice slijedeće: nizak stepen produktivnosti poljoprivredne proizvodnje, visoki transportni troškovi, mala ulaganja u poboljšanje kvaliteta zemljišta, nepovoljni uslovi tržišta zemljištem, otežana zaštita okoliša. Vlasnička struktura

poljoprivrednog zemljišta pokazuje da u poljoprivredi dominira privatni sektor, mada je u predratnom periodu i državni sektor bio znatan, što se vidi iz slijedećeg pregleda:

Tabela 37. Struktura upotrebe zemljišta u općini Gračanica

	Privatno vlasništvo	Učešće	Državno vlasništvo	Učešće	Ukupna	Učešće
Obradivo:						
- Oranice	8.817	48%	239	16%	9.056	46%
- Voćnjaci	1.689	9%	76	5%	1.765	9%
- VinoGradai	-	-	-	-	-	-
- Livade	1.004	6%	11	0.7%	1.015	5%
- Pašnjaci	1.332	7%	128	8%	1.460	7%
Ribnjaci (bare i trsici)	1	-	3	-	4	-
Šume	5.387	30%	1.064	69%	6.451	33%
Ostalo neplodno zemlj.	20	0.1%	19	1%	39	-
UKUPNO :	18.250	100%	1.539	100%	19.789	100%
Struktura u %	92.23	-	7.77 %	-	100 %	-

Na osnovu podataka iz prethodne tabele može se zaključiti slijedeće:

- U ukupnoj strukturi poljoprivrednog zemljišta najveće učešće imaju oranice sa 46 % i šume 33 %.
- U privatnom sektoru ova struktura je povoljnija u korist obradivih površina, jer oranice učestvuju sa 48 %, a šume sa 30 % na osnovu statističkih podataka Grada Gračanica.
- Broj vjerovatno zaposlenih u poljoprivredi (4 ha – 1 zaposleni) iznosi 2.300 lica.
- Prema podacima za 2017. godinu u registru poljoprivrednih proizvođača upisano je 2.251 poljoprivredno gazdinstvo.
- Poljoprivredna proizvodnja u Gradu organizovana je putem zemljoradničke zadruge, privatnih poljoprivrednih gazdinstava i udruženja poljoprivrednika (NVO).
- Prema podacima za 2017. godinu broj registrovanih poljoprivrednih obrta je 70.

10.1. Vrijednost i struktura ukupne individualne poljoprivredne proizvodnje

U 2018. godini vrijednost ukupne individualne poljoprivredne proizvodnje je povećana u odnosu na prethodnu godinu za 30,64% (sa 33,64 miliona KM na 43,95 miliona KM), što je dijelom rezultat podsticaja.

Na ukupno povećanje uticalo je povećanje svih vrsta proizvodnje što se vidi iz indikatora u tabeli br. 37.

Za proizvodnju je utrošeno je 28,05 miliona KM od toga 10,67 miliona u naturi, a 17,38 miliona KM u novcu. Sa amortizacijom od 1.112.670,00 KM, ostvaren je mješoviti dohodak (neto dodana vrijednost) od 14,78 miliona KM, što je za 167,10 % povećanje u odnosu na 2017. Godinu, kada je ostvareno 9,67 miliona KM.

Tabela 38. Obračun bruto dodane vrijednosti i mješovitog dohotka (neto dodane vrijednosti) u periodu 2015.-2018. Godine

R/ B	OPIS	Iznos u KM				Index 2018/2017	Index 2018/2015
		2015	2016	2017	2018		
1.	Vrijednost proizvodnje	35.979.823	41.118.827	33.645.472	43.954.672	130.64	122.16
2.	Troškovi ukupno	30.028.849	26.466.841	23.246.809	28.059.374	120.70	93.44
	- Troškovi u naturi	11.053.386	9.545.620	6.455.238	10.678.519	165.42	96.61
	- Troškovi u novcu	18.975.463	16.921.221	16.791.571	17.380.855	103.51	91.60
3.	Bruto dodana vrijednost (1-2)	5.950.974	14.651.986	10.398.662	15.895.297	152.86	267.10
4.	Amortizacija (7 % od iznosa pod rednim brojem 3)	416.568	1.025.639	727.906	1.112.670	152.86	267.10

5.	Mješoviti dohodak (neto dodana vrijednost) (3-4)	5.534.406	13.626.347	9.670.756	14.782.627	152.86	267.10
Izvor podataka: Služba za poduzetništvo, lokalni razvoj i finansije (Referat poljoprivrede)							

U strukturi ukupne poljoprivredne proizvodnje najviše su zastupljeni proizvodi stočarstva i živinarstva 28,67 %. Govedarstvo zauzima značajno mjesto, a peradarska proizvodnja, s obzirom na tradiciju i dugogodišnje iskustvo, predstavlja značajan potencijal za rast i razvoj. Posljednjih godina proizvodnja živinarstva se nije bitno mijenjala, a pokazuje tendenciju pada.

U strukturi biljne proizvodnje značajno je zastupljena proizvodnja: povrtnog bilja (28,97 %), žita (17,80 %) i stočnog krmnog bilja (9,50 %).

Tabela 39. Individualna poljoprivredna proizvodnja u periodu 2015.-2018. godine

R.b.	Vrsta proizvodnje	Vrijednost u KM				Struktura u %			
		2015	2016	2017	2018	2015	2016	2017	2018
1.	Žita	4.519.500	6.534.595	4.798.900	7.824.890	12,6	15,89	14,26	17,80
2.	Uzgedni proizvodi žita	859.312	1.480.692	913.091	1.436.385	2,39	3,6	2,71	3,27
3.	Povrtno bilje	6.344.520	8.835.189	6.633.848	12.733.906	17,6	21,49	19,72	28,97
4.	Industrijsko bilje	3.400	5.120	1.980	6.300	0,01	0,01	0,01	0,01
5.	Stočno krmno bilje	5.159.800	5.431.850	3.874.942	4.175.590	14,3	13,21	11,52	9,50
6.	Livade i pašnjaci	620.280	533.500	126.800	559.824	1,72	1,3	0,38	1,27
7.	Sirovo voće i grožđa	1.052.801	1.614.069	1.596.530	1.495.900	2,93	3,93	4,75	3,40
8.	Prerada voća i grožđa	674.100	647.100	298.100	383.967	1,87	1,57	0,89	0,87
9.	Prirast stoke	2.145.080	2.027.220	2.010.980	1.984.516	5,96	4,93	5,98	4,51
10.	Proizvodi stočarstva	5.432.030	5.065.394	4.723.110	5.028.594	15,1	12,32	14,04	11,44
11.	Proizvodi živinarstva	8.844.000	8.816.700	7.626.700	8.012.800	24,6	21,44	22,67	18,23
12.	Proizvodi pčela	325.000	127.400	127.400	312.000	0,9	0,31	0,38	0,71
13.	Uzgedne djelatnosti	0	0	913.091	0	0	0	2,71	0,00
U K U P N O		35.979.823	41.118.828	33.645.472	43.954.672	100	100	100	100,00

Izvor podataka: Obračun bruto vrijednosti proizvodnje. Služba za pod. lokalni razvoj i finansije (Referat poljoprivrede)

10.2. Investiciona ulaganja u individualnu poljoprivrednu proizvodnju, preradu i drugo

Ukupna investiciona ulaganja u individualnu poljoprivrednu proizvodnju u porastu su za 12,5 %, sa 400.000,00 KM iz 2017. godine na 450.000,00 KM u 2018. godini što se vidi iz slijedećeg pregleda:

Tabela 40. Vrijednost ulaganja u individualnu poljoprivrednu proizvodnju u periodu 2015.-2018. godine

R.b	Naziv i vrsta investicionih ulaganja	Iznos u KM				Struktura u %			
		2015	2016	2017	2018	2015	2016	2017	2018
1.	Staje za krupnu stoku	400.000	250.000	150.000	250.000	75,5	55,55	37,5	55,6
2.	Staje za sitnu stoku-	0	0	50.000	0	0	0	12,5	0
3.	Polj. Mašine.oprema	130.000	200.000	200.000	200.000	24,5	44,45	50	44,4
4.	Voćnjaci i vinogradi	0	0	0	0	0	0	0	0
5.	Goveda . grla	0	0	0	0	0	0	0	0
6.	Ovce. koze .svinje.grla	0	0	0	0	0	0	0	0
7.	Živina	0	0	0	0	0	0	0	0
8.	Ost. Invest.ulaganj. u polj.	0	0	0	0	0	0	0	0
UKUPNO		530.000	450.000	400.000	450.000	100	100	100	100

Izvor podataka: Služba za poduzetništvo, lokalni razvoj i finansije (Referat poljoprivrede)

Prema karakteru izgradnje najveći dio investicija se odnosi na izgradnju novih kapaciteta

55,60 % i održavanje nivoa postojećih kapaciteta 33,33 %.

Tabela 41. Investicije po karakteru izgradnje (2015.-2018. godina)

R. b	Opis	Iznosi u KM po godinama				Struktura u %			
		2015	2016	2017	2018	2015	2016	2017	2018
1.	Izgradnja novih kapaciteta	345.000	150.000	150.000	250.000	65,09	33,33	37,5	55,6
2.	Rekonstrukcija, dogradnja i modernizacija	110.000	250.000	200.000	50.000	20,75	55,56	50	11,1
3.	Održavanje nivoa postojećih kapaciteta	75.000	50.000	50.000	150.000	14,16	11,11	12,5	33,3
U K U P N O		530.000	450.000	400.000	450.000	100	100	100	100
INDEX (baza 2015.god.)		100	84.91	75.47	84.91				

Izvor podataka: Služba za pod. lok. razvoj i finansije (Referat poljoprivrede)

10.3. Podrška primarnoj poljoprivrednoj proizvodnji

U toku 2018. godine ukupna novčana podrška ostvarena je u iznosu od 1.711.654,00 KM, što je za 14 % niže u odnosu na 2017. godinu.

Od toga na novčane podrške iz budžeta Tuzlanskog kantona odnosi se 24 % ili 411.981,00 KM, a iz budžeta Federacije BiH 76 % ili 1.299.937,00 KM.

Prema visini kantonalne podrške Grad Gračanica se nalazi na drugom mjestu u Tuzlanskom kantonu.

Tabela 42. Podrška primarnoj poljoprivrednoj proizvodnji po godinama i izvorima finansiranja

Godina	Izvori finansiranja		U K U P N O	Index
	Budžet TK	Budžet FBIH		
2008	1.469.733	934.058	2.403.791	baza
2009	849.240	1.354.117	2.203.357	91,66
2010	952.782	1.690.906	2.643.688	109,98
2011	945.355	1.289.309	2.234.664	92,96
2012	881.179	1.289.309	2.170.488	90,29
2013	786.315	1.188.710	1.975.026	82,16
2014	405.041	1.593.546	1.998.587	83,14
2015	373.769	1.649.605	2.023.374	84,17
2016	408.775	1.686.141	2.094.916	87,14
2017	385.211	1.599.849	1.985.060	87,15
2018	411.981	1.299.973	1.711.654	71,22
Ukupno 2008-2018	7.869.381	15.575.523	23.444.605	

Izvor podataka: Služba za pod. lok. razvoj i finansije (Referat poljoprivrede)

U periodu od 2008. do 2017. godine ukupne podrške primarnoj poljoprivrednoj proizvodnji kontinuirano opadaju do 2014. Godine, od 2014. do 2016. godine rastu, a od 2017. godine opadaju.

U prethodnih jedanaest godina (od 2008. do 2018. godine) povučeno je ukupno 23.444.605,00 KM ili prosječno godišnje 2,13 miliona KM podsticaja za primarnu poljoprivrednu proizvodnju. Na osnovu ukupnih kretanja u poljoprivredi može se zaključiti da programi novčanih podrški pozitivno utiču na rezultate započelih i otvaranje novih procesa u poljoprivrednom sektoru na području našeg Grada, s ciljem da se ostvari: povećanje obima poljoprivredne proizvodnje, zadovoljenje domaćeg tržišta vlastitim proizvodima, stvaranje tržišno orjentisanih proizvođača, povećanje sjetvenih površina i privođenje kulturi neobrađenog obradivog poljoprivrednog zemljišta i veće zapošljavanje.

11. RANG RAZVIJENOSTI

Federalni zavod za programiranje razvoja u dokumentu Socioekonomski pokazatelji po općinama u Federaciji Bosne i Hercegovine je sagledao osnovne društveno-ekonomske pokazatelje razvoja FBiH, te izvršio rangiranje lokalnih zajednica prema nivou razvijenosti.

Do 2018. Godine, za utvrđivanje indeksa razvijenosti, korišteni su sljedeći pokazatelji: stepen zaposlenosti stanovništva, stepen nezaposlenosti stanovništva, broj učenika osnovnih i srednjih škola na 1.000 stanovnika, odsutno stanovništvo u odnosu na popis iz 1991. godine i poreski prihodi po glavi stanovnika.

Od 2018. godine za izradu indeksa razvijenosti kantona i jedinica lokalne samouprave, u Federaciji BiH, koriste se sljedeći indikatori:

- a) Prihodi od poreza na dohodak po stanovniku
- b) Stepen zaposlenosti
- c) Kretanje stanovništva
- d) Udio starog stanovništva u ukupnom stanovništvu
- e) Stepen obrazovanje radne snage“- Izvod iz dokumenta Socioekonomski pokazatelji po općinama u FBiH 2018“ Obradio Federalni zavod za programiranje razvoja

Na osnovu indeksa razvijenosti, izvršeno je rangiranje razvijenosti lokalnih zajednica. Po rangu razvijenosti, Gračanica, sa indeksom razvijenosti od 0,94, se nalazi na 26 mjestu od 79 općina/gradova FBiH. Tuzlanski kanton se nalazi na četvrtom mjestu po rangu razvijenosti od 10 kantona u FBiH.

Od 79 Općina/Gradova FBiH , 6 je u prvoj grupi sa indeksom razvijenosti od 1,26 do 2,24, u drugoj grupi je 10 sa indeksom razvijenosti od 1,03 do 1,17, u trećoj grupi je 36 sa indeksom od 0,998 do 0,85, u četvrtoj grupi je 15 sa indeksom razvijenosti os 0,74 do 0,601 a u petoj grupi 12 općina sa indeksom od 0,599 do 0,32.

U nastavku su predstavljeni indikatori nivoa razvijenosti za 12 od 79 općina/gradova FBiH.

Tabela 43. Nivo razvijenosti (za 12 od 79) općina/gradova FBiH u 2018. godini

Naziv općine/grada	Prihod od poreza na dohodak po stanovniku za 2018.god.	Stepen Zaposlenosti u %	Kretanje stanovništva 2013-2018.	Učešće starog stanovništva 2013-2018	Stepen obrazovanja stanovništva 2017	Index razvijenosti	Rang	Grupa
0	1	2	3	4	5	6	7	8
Centar Sarajevo	4.28	4.04	0.89	0.77	1.35	2.44	1	I
Novo Sarajevo	3.18	1.85	1.00	0.85	1.28	1.75	2	I
Stari Grad	2.43	1.44	0.86	0.8	1.16	1.42	3	I
Ilidža	1.52	1.43	1.39	1.06	1.10	1.32	4	I
Mostar	1.75	1.43	1.03	0.90	1.26	1.32	5	I
Novi Grad	1.77	1.03	1.20	0.96	1.14	1.26	6	I
Čitluk	1.08	1.37	1.00	0.96	1.40	1.17	7	II
Doboj Jug	0.93	1.50	0.94	1.20	0.98	1.10	12	II
Tešanj	0.69	1.34	1.15	1.19	0.91	1.03	15	II
Gračanica	0.67	1.04	1.06	1.00	0.94	0.92	26	III
Gradačac	0.41	0.98	1.01	1.00	0.81	0.81	42	III
Srebrenik	0.41	0.62	1.04	1.04	0.84	0.76	51	III

Izvor podataka:“Socioekonomski pokazatelji po općinama u FBiH 2018“ Obradio Federalni zavod za programiranje razvoja

12. UNAPREĐENJE POSLOVNOG OKRUŽENJA-ULOGA JLS

Uloga JLS u unapređenju poslovnog okruženja definisana je Strategijom lokalnog razvoja za period 2016-2020.godine, u kojoj su predloženi i usvojeni slijedeći sektorski ciljevi ekonomskog razvoja:

- **Stvoreno povoljno poslovno okruženje u Gradu Gračanica**
- **Omogućen razvoj poljoprivrede i ruralnih područja**
- **Razvijeni i promovisani turizam i kulturno-historijsko naslijeđe**

U procesu stvaranja povoljnog poslovnog okruženja u Gradu Gračanica polazi se od slijedećih prioriteta:

- Intenziviranje i institucionalizovanje komunikacije sa privrednicima i potencijalnim investitorima;
- poboljšanje efikasnosti administrativnih procedura i umanjenje barijere za rad privrednog sektora;
- poboljšanje organizacije tradicionalnih privrednih sajmova i efekta sajmova u privlačenju investitora;
  - intenziviranje razvoja poljoprivrede;
  - iniciranje sistemskog pristupa u razvoju turizma – razvoj turističkih proizvoda.

U toku 2018. godine najznačajniji implementirani projekti koji doprinose stvaranju povoljnog poslovnog okruženja za privlačenje investicija i zaposlenosti su:

- Projekat 1.1.1.1. Unapređenje poslovnog okruženja kroz primjenu BFC standarda (2016-2020) - krajem 2016. godine Općina Gračanica je pokrenula aktivnosti na uvođenju BFC SEC certifikata, koje bi trebale dovesti do bolje komunikacije Općine i privrednog sektora, a na taj način da dovede do boljeg poslovnog ambijenta za uspostavu malih i srednjih preduzeća i novih radnih mjesta. Na putu do BFC certifikata Općina treba ispuniti niz kriterija i pot-kriterija koji podrazumijevaju unaprijeđenje administrativnih procedura, jačanje transparentnosti, smanjivanje birokratije i pribavljanje svih dokumenata i podataka neophodnih privrednicima i potencijalnim ulagačima u planiranju poslovanja i donošenju investicionih odluka.

Krajem 2017. Godine, konstituisano je Lokalno ekonomsko vijeće, čime je ispunjen još jedan eliminacioni kriterijum za dobijanje BFC certifikata. U toku 2018. Godine, u planiranom roku nisu ispunjeni ostali predviđeni eliminacioni kriterijumi te certificiranje nije završeno.

Pokrenute aktivnosti i procesi nisu još razvijeni u potpunosti. Međutim, ono što ohrabruje jeste da je Općina uspostavila tim ljudi koji trebaju da rade na razvijanju navedenih aktivnosti i procesa, a u cilju razvoja poslovnog ambijenta.

Općina Gračanica je ispunila BFC kriterijume sa prosječnim procentom od 68.3%, a po pojedinim aktivnostima u slijedećim procentima:

1. Strategija lokalnog razvoja - 86.7 %
2. Organizaciona jedinica koja je zadužena za lokalni ekonomski razvoj - 66.7 %
3. Stalni privredni savjet - 33.3 %
4. Sistem usluga za dobijanje građevinske dozvole - 71.6%
5. Postojanje analitičke osnove za podršku lokalnoj poslovnoj zajednici i privlačenje investicija - 61.5 %
6. Aktivnosti za promociju ulaganja i kvaliteta poslovnog ambijenta u gradu/općini - 78.1 %
7. Kreditna sposobnost i kreditna opravdanost – 100 %
8. Praćenje dinamike lokalnog tržišta rada i aktivan odnos prema utvrđenom stanju i potrebama - 38.9 %
9. Grad/općina razvija saradnju javnog i privatnog sektora -72.2 %

10. Adekvatna infrastruktura i pouzdane komunalne usluge - 61.1 %
11. Grad/općina sprovodi transparentnu poresku politiku i politiku naplate taksi kojima se stimuliše ekonomski razvoj -75 %
12. informacione tehnologije i komunikacija-75%

- Projekat 1.1.1.2. Online info pult za podršku MSP (Projekat NBR-a - Partnerstvo za efektivnu implementaciju lokalnog ekonomskog razvoja u SIBiH) (2016-2020), implementirao je Nezavisni biro za razvoj (NBR), a finansirala Evropska unija. Uspostavljen je Web portal „Info pult za preduzetnike i investitore“, a pušten zvanično u rad u aprilu 2016. Godine, nakon izvršene obuke općinskih administratora i administratora aplikacije. Web stranica:<http://mrp.tk.gov.ba/news?oid=5>. U 2017. godini u decembru je donesena odluka o izmjeni i dopuni odluke o komunalnim taksama.

Kada je riječ o parafiskalnim nametima Općine Gračanica, oni su regulisani slijedećim dokumentima:

- Odluka o općinskim administrativnim taksama od 30.12.2010. (sa izmjenama i dopunama iz 2017. godine).
- Odluka o utvrđivanju prosječne konačne cijene m² korisne stambene površine na području Općine Gračanica, donosi se svake godine za tekuću godinu - služi kao osnovica za utvrđivanje visine naknade iz osnova prirodnih pogodnosti gradskog građevinskog zemljišta i pogodnosti izgrađene komunalne infrastrukture koje mogu nastati prilikom korištenja tog zemljišta, a nisu rezultat ulaganja sredstava vlasnika ili korisnika nekretnina – renta.
- Odluka o komunalnim taksama od 29.01.2010. godine (sa izmjenama i dopunama iz 2011. i 2017. godine).

Oslobađanje od plaćanja parafiskalnih nameta i druge pogodnosti, odnose se na slijedeće:

- Rente odnosno plaćanje iste u ratama;
- Komunalne takse - plaćanja komunalne takse za zanatske radnje, individualne stambene i stambeno-poslovne objekte oslobođeni su:
  - Ratni vojni invalidi preko 30 % invalidnosti,
  - Djeca i roditelji porodica šehida i poginulih boraca,
  - Nosioци značke “Zlatni ljiljan”, nosioци značke “Zlatna policijska značka”,
  - Borci, pripadnici Armije BiH od 15.04.1992. godine do kraja agresije,
  - Deficitarne djelatnosti: kolarska, lončarska, kazandžijska, sedlarsko-remenarska, tašnarska, obučarska, časovničarska, kovačka, radnje i kiosci u kojima se isključivo prodaju dnevna, nedjeljna i druga informativna štampa oslobođene takse na firmu.
  - Vlasnici pravnih i fizičkih lica mlađi od 30 godina za prvu godinu poslovanja oslobađaju se takse na firmu u iznosu od 50 %.
  - Poljoprivredni obrti;
- Administrativne takse čijeg plaćanja su oslobođeni:
  - Nezaposleni borci Armije BiH koji su proveli u Armiji BiH preko 24 mjeseca i nezaposleni članovi porodica šehida i poginulih boraca u visini od 50 %.
  - Nezaposleni borci koji su proveli u Armiji BiH do 24 mjeseca - 30 %.
  - Ratni vojni invalidi preko 20 % invalidnosti. srazmjerno procentu invalidnosti.
  - Nezaposlena lica prijavljena na birou za zapošljavanje Gračanica i penzioneri koji primaju garantovanu penziju - 20 %.
  - Lica mlađa od 30 godina koja prvi puta prijavljuju samostalnu djelatnost oslobađaju se takse na izdavanje odobrenja za rad samostalnih privrednika - 50 %.

Oslobađanje se odnosi na:

- Sve zahtjeve, žalbe i rješenja, ovjeru potpisa, rukopisa, prepisa, fotokopija,
- Izdavanje rješenja o urbanističkoj saglasnosti, građevinsku i upotrebnu dozvolu,
- Ostale takse (proširenje upotrebnog prostora. parcelizacija. stručno mišljenje za objekte, produženje važnosti, izmjene i dopune urbanističke dozvole i raskopavanje i zauzimanje javne površine),

- mjesne zajednice, udruženja, organizacije (PPB, PŠ, RVI i DB), sportski klubovi,
- Humanitarne, dobrotvorne i vjerske organizacije.
- Primaoci socijalne pomoći,
- Organizacije i savezi osnovani za zaštitu lica sa fizičkim i psihičkim nedostacima i poremećajima,
- Pravna i fizička lica kao i nositelji poljoprivrednih gazdinstava koji podnose zahtjev za ostvarivanje novčanih podrški u poljoprivredi (i to samo na sva rješenja u upravnom postupku).

- Od 2010. godine kontinuirano se realizuje Mjera 1.1.2.3. Podrška sajmu GRAPOS EXPO (sajam privrede) (2016-2020). Sajam GRAPOS EXPO je razvojni projekat koji predstavlja privrednu aktivnost sajamske priredbe malog i srednjeg poduzetništva i ostalih aktera razvoja poduzetničke klime i privrednog i ekonomskog razvitka u općini Gračanica i širem okruženja tj. Tuzlanskog kantona i same Federacije BiH. Sajam je održavan u općini Gračanica u aprilu mjesecu od 2010. do 2018. godine. Inicijativu uspostave projekta sajma poduzetništva i obrta u Gračanici 2009. godine dali su Udruženje poslodavaca i samostalnih privrednika Gračanica i Obrtnička komora Tuzla, a istu su prihvatili općina Gračanica, Boms-expo d.o.o. i Njemačka tehnička saradnja – GTZ, te zajedno nastavili na stvaranju uvjeta za ostvarenje tog projekta. Inicijativi se pridružio Klaster plastičara i alatničara BiH.

Sajam je održan od 24. do 28. aprila 2018.godine po prvi puta na lokaciji poslovne zone "Fering" u Gračanici, na površini od 6.000 kvadratnih metara. Na sajmu su izlagala 332 izlagača iz Bosne i Hercegovine, na 121 štandu (**do sada najveći broj izlagača na jednom sajmu u Gračanici**) iz šest zemalja okruženja i Evropske unije. Partner sajma je Hrvatska obrtnička komora, koja je organizovala dolazak obrtnika iz svih dijelova Republike Hrvatske, a s ciljem povećanja saradnje u ovoj brzorastućoj privrednoj oblasti. Pokrovitelj je bila Vlada TK-a, a organizator je firma BOMS EXPO s partnerom i suorganizatorom, Općinom Gračanica.

- Projekat 1.1.3.3. Jačanje konkurentnosti na tržištu rada - stručno osposobljavanje (volontiranje) (2016-2020) realizovan je u cilju podrške zapošljavanju nezaposlenih osoba u 2018. godini. U svojstvu volontera je angažovana 48 osoba (8 osoba više u odnosu na 2017. godinu) od toga 32 u javnim ustanovama (Općina Gračanica – 7, JU MSŠ Gračanica – 5, Policijska uprava – 1, Općinski sud – 3, JU Dječije obdanište „Naša djeca“ Gračanica – 1, Porezna uprava – 1, Centar za socijalni rad – 2, JU OŠ „Hasan Kikić“ Gračanica – 4, JU „Druga osnovna škola“ Gračanica – 1, JP Veterinarska stanica d.o.o. Gračanica – 2, JU Gimnazija „Dr. Mustafa Kamarić“ Gračanica – 2, JU OŠ Malešići – 1, JU OŠ Džakule – 1, JU OŠ Soko – 1 itd.) i 16 u privatnim firmama.

- Projekat 1.1.3.4. Podrška mladima stipendiranjem i kreditiranjem (2016-2020) ostvaruje se kontinuirano svake godine. U 2018. godini je dodijeljeno ukupno 109 stipendija, 15 stipendija više u odnosu na 2017. Godinu, od toga 64 studentima i 45 učenicima. Visina stipendije na mjesečnom nivou za učenike iznosi 60,00 KM, a za studente 120,00 KM.

Pored uobičajenih pet kategorija: boračka populacija, slabije materijalno stanje, nadareni učenici/studenti, deficitarna zanimanja i učenici generacije, kao i prethodne dvije godine dodana je i posebna kategorija koja se odnosi na učenike i studente čiji su stambeni objekti stradali od posljedica prirodne nesreće.

- Projekat 1.3.1.1. Evidencija i kategorizacija kulturno-historijskog naslijeđa Općine Gračanica (2016-2020) je pokrenut u 2016. Godini, definisan je obrazac, za metodologiju je konsultiran Zavod za zaštitu i korištenje kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa TK. U toku 2018. godine popunjeno je 8 obrazaca, a ukupno 55, što obuhvata sistematsku evidenciju kulturno-historijskih dobara na području Općine Gračanica, sa podacima o lokaciji (mjesto, adresa, k.č., koordinate itd.), vlasništvu, stanju, mjerama zaštite, historijskim podacima, uz prateću

dokumentaciju, fotografije, skice, ortofotografske snimke. Na zahtjev Zavoda za zaštitu i korištenje kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa TK pristupilo se i izradi sumarnog i tabelarnog Popisa kulturno-historijskih dobara Općine Gračanica, u okviru projekta kojeg je Zavod već realizirao u nekim drugim jedinicama lokalne samouprave Tuzlanskog kantona.

U okviru GIZ EU ProLocal programa (Programa za lokalnu samoupravu i ekonomski razvoj u BiH), u toku 2017. godine je izrađen izvještaj o samoprocjeni stanja primjene SBA – Gračanica, koji sadrži pregled podrške MSP i stanja lokalnog poslovnog okruženja u domenu djelovanja javnog sektora, kao izbor intervencija za poboljšanje prema metodologiji lokalizovanog EU Akta o malom biznisu (SBA – LocalAct), te je Izvještaj predstavljen i predstavnicima privrednika.

Organizovana je 2. sjednica Lokalnog ekonomskog vijeća u mjesecu aprilu 2018. godine na kojoj su doneseni slijedeći zaključci:

1. Formirati tim za unapređenje stanja u obrazovanju u sastavu:

1. Sead Jahić, Udruženje poslodavaca i samostalnih privrednika Gračanica
2. Nihad Sinanović, Općina Gračanica
3. Mirza Hodžić, Općina Gračanica
4. Abida Jahić, Udruženje poljoprivrednika, poljoprivrednih inženjera i tehničara Gračanica,

uz pretpostavku da u timu budu najmanje 3 predstavnika iz obrazovanja i privrede iz oblasti metaloprerade.

Jedan od zaključaka je bio stipendiranje i formiranje kabineta naprednih tehnologija. Predloženo je da se sredstva za poticaje preusmjere na formiranje kabineta naprednih tehnologija.

2. Formirati delegaciju koja će posjetiti generalnog direktora Elektroprivrede BiH u sastavu:

1. Sead Jahić, Udruženje poslodavaca Gračanica
2. Općinski načelnik
3. Osman Puškar, Ministar privrede TK i
4. Predstavnik privrednika

3. Tehnološko-inkubacioni centar „FERING.” Plan je da Općina otkupi parcelizacijom lokaciju Feringa, gdje bi se napravio poslovni centar, ali i dugoročno riješio problem lokacije Međunarodnog sajma poduzetništva i obrta GRAPOS-EXPO.

4. Tema saobraćaja je kandidovana kao jedna od tema za narednu sjednicu LEV-a.

Od ostalih prijedloga i sugestija za teme naredne sjednice LEV-a, izdvojena je tema gradskog prevoza i generalno saobraćaja, gdje spadaju i kružni tokovi.

• Projekat 1.2.1.5. - 2 Inovacije u lancu vrijednosti suhe šljive – GIZ, realizovan je sa 100 % vrijednosti od 189.906,00 KM. U sklopu projekta je:

1. poboljšana sirovinska baza za proizvodnju suhe šljive (adekvatnost svježe šljive koja je pogodna za sušenje i proces/tehnologiju sušenja šljive), povećani kapaciteti, organizovana teoretska edukacija voćara, uspostavljeno 5 pilot inovativnih voćnjaka šljive, sanirano 8 voćnjaka,

2. Poboljšana inovativnost prerade i korištenja suhих šljiva za razvoj novih proizvoda: poboljšane tehnologije, organizovane teoretska edukacija i studijska posjeta,

3. Razvijeni novi proizvodi: definisan vizuelni identitet, pružena tehnička podrška MSP-a, razvijeni novi proizvodi, organizovana benchmarking konferencija.

Projektom su obuhvaćeni: 3 pružaoca savjetodavne podrške u lancu šljive, 200 proizvođača šljive (voćari), 10 prerađivača šljive, 5 distributera suhe šljive.

• U okviru projekta 1.1.3.3. - 2 Povećanje razvojnih potencijala kroz uvođenje instrumenata koji potiču poduzetništvo, međuopćinsku saradnju i nova ulaganja ostvareni su slijedeći rezultati:

- Nabavljeno 11 laptopa sa licenciranim operativnim sustavom,
- Dodijeljena dva laptopa pobjednicima prvog ciklusa Start up akademije,

- Razvijen je program i struktura STARTUP AKADEMIJE - Stvoreni uvjeti za povećanje mogućnosti zapošljavanja mladih nezaposlenih osoba u Gračanici, putem samozapošljavanja. Nezaposlene osobe s poslovnim idejama mentorirane su i educirane u području razvoja poslovnog modela i drugih vještina potrebnih za pokretanje vlastitog biznisa, kroz program 'START UP AKADEMIJA'. Realizovana su dva ciklusa, u Gračanici i Žepču, po deset dana. Izvedeno sedam modula edukacije: Razvoj biznis modela; Kako kreirati vrijednost koju kupci žele; Validacija kupaca; Financiranje Start up-a; Marketing i Brendiranje Start up-a (Design. UX); Prezentacijske vještine; Pregovaračke vještine. Nagrađene su četiri najbolje poslovne ideje (dvije u Žepču a dvije u Gračanici). Tokom projekta uspostavljen je mentorski klub u kojem je trenutno 11 mentora iz cijele Bosne i Hercegovine,
- Održana konferencija o podizanju svijesti o poduzetništvu, u okviru koje je upriličena promocija pobjedničkih poslovnih ideja mladih poduzetnika iz općina Žepče i Gračanica, te uručene nagrade za najbolje timove i certifikati za 18 sudionika Start up akademija u Žepču i Gračanici, kao i panel diskusija na temu „Putokaz za poduzetništvo”. Govornici su bili eminentna imena iz svijeta poduzetništva, start-up-a, inkubatora i akceleratora,
- Razvijeni i strukturirani procesi za pokretanje biznisa u općini Gračanica, sa ciljem stvaranja mogućnosti za povećanje investicija i otvaranje novih radnih mjesta. Kreiran je Vodič za pokretanje posla, upute i koraci koji su nužni za potencijalne domaće i ino ulagače, postojeće biznise i pokretače start up-ova na području općine Gračanica, koji će koristiti i općinskim djelatnicima i svima koje pokreću biznis i koji žele poslovati na prostorima Žepča i Gračanice. Outputi povezani s audiovizualnim materijalom su postavljeni na web site, kao i sa svim potrebnim dokumentima, upitnicima koje potencijalni ulagači moraju ispuniti,
- Kreiran inovativni sadržaj modela (audiovizualni, tiskani i on-line) promo materijala za privlačenje investicija, informiranje postojećih poduzetnika i domaćih i ino ulagača.
- Kreirani inovativni “on line – one stop shop” promotivni materijali, koji obuhvaćaju strukturiranje (prema europskim standardima) svih procesa, koraka, obrazaca, upitnika, nužnih za pokretanje biznisa, ostvarenje povlastica, reguliranje građevinskih dozvola, ulaganje u mlade poduzetničke ideje i općenito ulaganje u općinu Gračanica.
- Kreiran sadržaj tiskovnog materijala s istom porukom kao i prethodni materijal – mladima olakšati pokretanje biznisa, olakšati poduzetnicima registriranje, dobijanje građevinske dozvole, poticaja, ulaganje u start up-e.

Projekat je realizovan u iznosu od 146.125,00 KM.

- U okviru projekta 1.1.3.3. - 4 Podrška preduzećima pri zapošljavanju (Subvencije privatnim preduzećima i poduzetnicima), Općina Gračanica je imenovala Komisiju za poticaje za MSP. Komisija je kreirala i objavila Javni poziv za dodjelu poticaja za razvoj privrednih društava i obrta sa područja Općine Gračanica za 2018. Godinu, organizovala info dan za potencijalne aplikante, u skladu sa kriterijima izvršila odabir 8 korisnika poticaja, zatim su implementirane linije poticaja, kreirano 28 novih radnih mjesta.

U okviru javnog poziva GIZ EU ProLocal programa za izražavanje interesa za dodjelu grantova malim i srednjim preduzećima objavljenog 01.07.2016. godine, odobrena su 4 projekta za 4 firme (2 iz drvoprerađivačke i 2 iz metaloprerađivačke djelatnosti), ukupne vrijednosti projekata 677.325,80 KM, sa sufinansiranjem donatora - EU od 51 % odnosno 345.625,31 KM, što se vidi iz Tabele 7. Pregled projekata GIZ EU ProLocal Programa za Općinu Gračanica za period 2016.-2017. Također je odobreno 6 aplikacija partnerstvima, u kojima su Općina Gračanica ili firme sa područja Općine Gračanica imali koristi od istih, ukupne vrijednosti 894.064,95 KM, sa sufinansiranjem donatora od 79,99 % ili 715.193,08 KM.

Tabela 44. Pregled projekata GIZ EU ProLocal programa za Općinu Gračanica za period 2016.-2018. godine

Nosilac implementacije	Naziv projekta	Ukupna vrijednost projekta (u KM)	Visina granta (u KM)	% granta	Partneri/Područje implementacija projekta
Kompanije					
Kovan MI d.o.o.	Modernizacija pogona za zavarivanje	207.825,77	83.130,31	40,00	N/a
Obrt Comerc	Nabavka mašine – prikrajčivač	146.700,00	96.822,00	66,00	N/a
Tursunprom d.o.o.	Nabavka linije za dužinsko spajanje drveta	120.000,00	72.000,00	60,00	N/a
Euro Prost d.o.o.	Jačanje tehnoloških kapaciteta kroz investiranje u novu proizvodnu liniju	202.800,00	93.673,00	46,19	N/a
Ukupno		677.325,77	345.625,31	51,03	
Aplikacije partnerstava					
Nezavisni biro za razvoj	Inovacije u lancu vrijednosti suhe šljive	189.906,00	151.066,00	79,55	Općina Gračanica, Univerzitet u Tuzli – Tehnološki fakultet Tuzla i Zemljoradnička zadruga „Gračanka“
RAŽ	Povećanje razvojnih potencijala kroz uvođenje instrumenata koji potiču poduzetništvo, međuopćinsku suradnju i nova ulaganja	161.361,50	129.889,20	80,50	Općina Gračanica
Grad Prijedor	Mala i srednja preduzeća ekološke izazove pretvaraju u ekonomske prilike	143.475,59	114.780,59	80,00	Općina Gračanica, Općina Žepče i Grad Zenica
Ekonomski fakultet, Univerzitet u Zenici	COMPETITIVE BUSINESS – BASED EXPORT AND TRAINING SERVICE CENTER- COBETS	208.632,86	166.906,29	80,00	Inter-Com d.o.o., Prima-Commerce d.o.o., KS-Promet d.o.o., Halidex d.o.o., Obrt-Comerc d.o.o., Artisan d.o.o., Kalim d.o.o. i Prograd d.o.o.
Mašinski fakultet Univerziteta u Zenici	Razvoj inovativnog procesa edukacije i umrežavanja u oblasti drvoprerađivanja u Srednjoj Bosni – RIPEUD	190.689,00	152.551,00	80,00	ZEDA i Prograd Holz d.o.o.
Ukupno		894.064,95	715.193,08	79,99	

Izvor: GIZ EU ProLocal program za lokalnu samoupravu i ekonomski razvoj u BiH

Potpisan je Sporazum o zajedničkoj implementaciji projekta ‘‘PRO-POSO’’ u 2018. Godini, čiji su glavni ciljevi projekta:

1. Uvođenje u praktičnu obuku, stručno osposobljavanje i zapošljavanje kod lokalnih poslodavaca jedne osobe. od trenutno nezaposlenih osoba, sa završenom osnovnom ili srednjom stručnom školom, starosti između 18-35 godina, uz kontinuiranu stručnu i savjetodavnu podršku poslodavca i Komore, te finansijsku podršku Općine Gračanica.
2. Cilj ovog projekta je također prije svega pružanje motivacije lokalnim obrtnicima-poslodavcima da prihvate mlade, nezaposlene, te socijalno ugrožene osobe, da im omoguće dopunsku praktičnu obuku, stručno osposobljavanje i zapošljavanje.
3. Općina Gračanica je namjenski preusmjerila 2.340,00 KM poslodavcu za šestomjesečno finansiranje/stipendiranje praktične obuke, stručnog osposobljavanja i zapošljavanja jedne osobe, polaznika, nezaposlenog na području Općine Gračanica.

- U okviru Projekta 2.4.2.3. Usklađivanje i harmonizacija podataka zemljišne knjige i katastra (2016-2020), procesom harmonizacije katastra i zemljišno knjižnih podataka do sredine 2018. godine obuhvaćeno je sedam KO (katastarskih općina), sa ukupno 42.705 parcela ukupne površine 9.268 ha.

Tabela 45. Pregled zbirnih indikatora harmonizacije katastra i zemljišno knjižnih (ZK) podataka obuhvaćenih u periodu 2016.-2018. godine

Opis	Broj K.O.	Broj parcela	Broj objekata	Površina KO u
Ukupno za harmonizaciju ZK i katastra nekretnina				
	20	81.883	15.267	26.184
Obuhvaćeno harmonizacijom ZK i katastra nekretnina po godinama				
2016.	2	16.220	4.559	3.021
2017.	2	12.685	2.173	2.797
2018.	3	13.800	2.545	3.450
Ukupno 2016-2018.god	7	42.705	9.277	9.268
Ostaje za harmonizaciju	13	39.178	5.990	3.674
Ostaje za harmonizaciju u%	65%	47,80%	39,00%	14,00%

Broj parcela po katastarskim Općinama obuhvaćenih harmonizacijom daje se u narednoj tabeli:

Tabela 46. Katastarske Općine sa brojem parcela obuhvaćenih procesom harmonizacije katastra i zemljišno knjižnih podataka u periodu 2016.-2018. godine

R. br.	Katastarska Općina	Broj parcela po godinama			
		2016	2017	2018	Ukupno
1	Gračanica	11.527			11.527
2	G.Orahovica	4.693			4.693
3	Donja Lohinja		5.632		5.632
4	Donja Orahovica		7.053		7.053
5	Miričina			3.850	3.850
6	Lukavica			5.429	5.429
7	Stjepan Polje			4.521	4.521
	UKUPNO	16.220	12.685	13.800	42.705

U toku 2016. Godine, usaglašeni su podaci zemljišne knjige i katastra za oko 90 % parcela u K.O. Gračanica i KO Gornja Orahovica. Kao prva, za harmonizaciju podataka, izabrana je najveća urbana i najsloženija po obimu posla, KO Gračanica sa 11.527 parcela i uz nju KO Gornja Orahovica sa 4.693 parcele. U decembru 2016. Godine, potpisan je drugi sporazum između Općina i FGU (Federalna geodetska uprava), o harmonizaciji katastarskih i zemljišnoknjižnih podataka za dvije nove KO i to: KO Donja Lohinja – Pribava za 5.632 parcele i KO Orahovica Donja za 7.053 parcele, za koje je vršena harmonizacija u 2017. godini. Ove dvije KO, sa već harmonizovanim KO, čine cjelinu prema podacima zemljišne knjige (po starom premjeru), a to su KO Gračanica i KO Orahovica. Sredinom 2018. Godine, objavljen je novi javni poziv za harmonizaciju katastarskih i zemljišno knjižnih podataka za tri nove KO i to Miričina, Lukavica i Stjepan Polje.

Realizacija prve faze poslova, koja se odvija u Općini, predaja baze podataka katastra nekretnina, pregled i ovjera prijavnih listova, pregled i ovjera elaborata o etažiranju stambenih zgrada i sl. je završena. U drugoj fazi poslovi se odvijaju u Zemljišnoknjižnom uredu Općinskog suda.

Posebna važnost u realizaciji projekta daje se promociji projektnih aktivnosti u javnosti. Prije početka procesa zamjene/uspostave zemljišne knjige i u toku trajanja tog procesa, provodi se kampanja informisanja javnosti koja se sastoji od:

- Oglašavanja na uobičajenim mjestima za oglašavanje na području mjesne nadležnosti, a posebno na području predmetne katastarske Općine,
- Održavanja informativnih sastanaka po mjesnim zajednicama,
- Objave oglasa o zamjeni/uspostavi zemljišne knjige na službenom web portalu,
- Promociji projektnih aktivnosti putem lokalnih medija (radio, TV, web portali).

Projekti izgradnje, rekonstrukcije i održavanja saobraćajne infrastrukture, implementirani su u velikom procentu, što se može vidjeti iz Izvršenja indikativnog plana za 2018. godinu. Implementacija ovih projekata u funkciji je poboljšanja kvaliteta života građana (poboljšan pristup građana iz mjesnih zajednica zdravstvenim, obrazovnim, kulturnim, sportskim i drugim uslugama u gradskom području), ali i u funkciji ekonomskog razvoja (olakšano kretanje roba i usluga, brži pristup tržištima za poljoprivrednike).

U predhodnom izlaganju navedeni su samo najznačajniji projekti iz sektora ekonomskog i društvenog razvoja. Međutim, obzirom da Strategiju razvoja karakterizuju integracija (što znači da su ekonomski, društveni i okolišni aspekti posmatrani kao neodvojivi dijelovi jedne cjeline), kao i participacija (što znači da uključeni svi zainteresirani akteri), i ostali projekti sektora okoliša i društvenog razvoja imaju međusektorski uticaj na unapređenje poslovnog okruženja. Više informacija o implementaciji svih projekata daje se u Izvještaju o ostvarenju godišnjeg plana implementacije Strategije lokalnog razvoja Općine Gračanica za 2018. godinu.

13. ZAKLJUČCI

Tokom 2017. godine u okviru projekta GIZ EU Prolocal izvršeno je anketiranje odabranih poslovnih subjekata. vodećih privrednih djelatnosti proizvodnje i prerade drveta, plastike i metala.

Sumirani rezultati anketa objavljeni su u dokumentu „Analiza lanca vrijednosti“. Rezultati ove analize ukazuju da se većina privrednih subjekata suočava sa značajnim problemima (tržišta, ljudskih resursa, tehnologija i uslova privređivanja), od kojih su mnogi zajednički bez obzira na industrijsku granu.

Tržište. Većina privrednih subjekata ima problem sa izlaskom na tržište. Ovo se posebno odnosi na tržište EU, na kojem postoji konkurencija, a koje se pokazalo kao ključno za napredak BH privrede. Prije svega, BH privrednici često nedovoljno poznaju tržište da bi mogli pravilno usmjeriti svoju proizvodnju, a još više, potencijalni kupci na tim tržištima nedovoljno ili ništa ne znaju o proizvodima i proizvodnim mogućnostima BH firmi. Ako se želi postići pomak po ovom pitanju, onda se ne može oslanjati na to da će kupci sami doći. Ovdje mora postojati proaktivan pristup. Nadalje, ponuda i tražnja na tržištu EU i drugim svjetskim tržištima se stalno mijenja, stari proizvodi se poboljšavaju, uvode se novi. Ukoliko BH firme ne mogu da prate tehnološke i tržišne trendove, ne mogu ni biti konkurentne. Razvoj proizvoda nije jednostavna stvar i zahtijeva veliko znanje i velika ulaganja, ali bez toga nema opstanka.

Ljudski resursi i znanja. Kvalifikovani ljudi na svim nivoima proizvodnje su deficitarni: od majstora, tehničara do rukovodilaca proizvodnje i inženjera. Kod postojećeg inženjerskog kadra znanje i vještine se često zasnivaju na znanju starijih, iskusnih inženjera, od kojih su mnogi vrlo kompetentni u proizvodno-tehnološkom dijelu. Međutim, problem sa ovim kadrom je nivo znanja po pitanju novih tehnologija. Evropska konkurencija koristi nove tehnologije za projektovanje i često na tome zasniva svoju prednost. Takođe, jedna od najvažnijih stvari kod ljudskih resursa u ovim firmama je nedostatak ljudi i kapaciteta za kvalitetan tržišni nastup. Evropska konkurencija na ovu oblast mnogo polaže i ulaže u praćenje promjena na postojećem tržištu, pronalaženje novih tržišta, praćenje konkurencije, predviđanje budućih tržišnih trendova, itd. Kod većine naših firmi, ova funkcija je zanemarena i malo je ljudi koji se na ovakav način bave tržištem. Ovaj profil ljudi morao bi biti obrazovan i sa tehnološkog i sa tržišno-ekonomskog aspekta.

Tehnologija. Većina proizvođača ima ili potpuno zastarjelu opremu koja se što prije mora zamijeniti ili opremu koja je zastarjela, ali još neko vrijeme može služiti. Takva oprema povećava troškove održavanja, a time se povećavaju i troškovi proizvodnje. Osim toga, korištenje zastarjele opreme u proizvodnji zahtijeva veliki udio ručnog rada. Osim u slučajevima kad su preduzeća fokusirana na pojedine tržišne segmente gdje nema proizvodnje u velikim serijama, ovakva proizvodnja najčešće nije konkurentna na domaćem, a posebno na evropskom i drugim tržištima.

Poslovno okruženje i uslovi za poslovanje. Po pitanju okruženja u kom posluju, naša preduzeća su u dosta nepovoljnijem položaju u odnosu na evropsku konkurenciju. Zakonska regulativa koja se odnosi na poslovanje privrede je veoma komplikovana, pa su preduzeća dužna da se pridržavaju preko 20 zakona vezanih za veliki broj fiskalnih i parafiskalnih dažbina, te oko 30 zakona koji govore o kaznenim odredbama, a preduzeće je dužno da u toku godine preda preko 100 raznih prijavi i obrazaca.

Na osnovu zajedničkih i specifičnih problema ali i mogućnosti, napravljene su preporuke za svaki lanac i svaku odabranu JLS. Ipak, zbog preglednosti, u tabeli ispod su prezentirane sve preporuke, tako da su prvo predstavljene zajedničke bez obzira na industriju ili JLS, a zatim i specifične po lancu i JLS.“

U skladu sa zaključcima iz dokumenta „Analiza lanca vrijednosti“ i strateškim fokusima iz Strategije lokalnog razvoja Općine Gračanica za period 2016.-2020.godine (strateški fokusi: Iskoristiti konkurentnost Grada kao poduzetničkog centra, za otvaranje novih radnih mjesta, zadržati i privući mlade, iskoristiti potencijale u poljoprivredi, koristiti prednosti prekogranične saradnje, osigurati zaštitu životne sredine putem izgradnje komunalne infrastrukture i jačanja međuopćinske saradnje, koristiti turističke potencijale i osigurati očuvanje kulturno-historijske baštine), i u narednom periodu nastaviti započete aktivnosti na stvaranju povoljnog poslovnog okruženja realizacijom ključnih prioriteta ekonomskog sektora i to:

- Intenziviranju i institucionalizovanju komunikacije sa privrednicima i potencijalnim investitorima kroz rad LEV-a (lokalnog ekonomskog vijeća);
- Poboljšanju efikasnosti administrativnih procedura i umanjenju barijere za rad privrednog sektora;
- Poboljšanju organizacije tradicionalnih privrednih sajмова i efekta sajмова u privlačenju investitora;
- Intenziviranju razvoja poljoprivrede (implementacijom projekata i podsticaja koji doprinose razvoju poljoprivrede)
- Iniciranju sistemskog pristupa u razvoju turizma – razvoj turističkih proizvoda (uvezivanje kompleksa termomineralnih voda Terme Gračanica sa historijskom jezgrom Grada i okoline i blizinom Međunarodnog aerodroma Tuzla), uspostaviti turističku zajednicu Grada koja će raditi na pripremi turističke ponude (prikupljati indikatore o turizmu kao privrednoj grani), promovisati turističke potencijale Grada te animirati zainteresovane investitore za ulaganje u nove smještajne kapacitete.

Na svim nivoima vlasti jačati mehanizme podrške razvoju poduzetništva naročito mikro, malih i srednjih firmi.

Stalno jačati programe za podršku razvoja MSP i obrta, u skladu sa strateškim dokumentima razvoja Grada.

U partnerstvu sa udruženjima koja djeluju na području Grada, a posebno Udruženjem poljoprivrednika, poljoprivrednih inženjera i tehničara, Udruženjem poslodavaca i samostalnih privrednika, Udruženjem obrtnika i NVO pomagati svim zainteresovanim licima u kreiranju i realizaciji novih radnih mjesta.

Razvijati i jačati partnerske odnose na svim nivoima u cilju lokalnog i regionalnog razvoja, kroz implementaciju projekata iz Strategije lokalnog razvoja Grada Gračanica, za period 2011-2020.godine.

Tim za razvojne projekte u saradnji sa Odsjekom za lokalni razvoj, koji je u sastavu Službe za poduzetništvo, lokalni razvoj i finansije će razvijati saradnju te:

- Pružati stručnu i savjetodavnu pomoć novootvorenim privrednim subjektima,
- Sa Udruženjem poslodavaca, samostalnih privrednika i drugim subjektima pripremati i realizovati projekte koji doprinose lokalnom razvoju,
- Sa Udruženjem poljoprivrednika, poljoprivrednih inženjera i tehničara i ZZ «Gračanka» i dalje raditi na edukaciji i usmjeravanju poljoprivrednih proizvođača pri korištenju prava na novčanu podršku.
- U saradnji sa NVO i institucijama viših nivoa vlasti preduzimati mjere smanjenja zone rizika za uzgoj poljoprivrednih kultura u dijelu donjeg toka rijeke Spreče.

**14. INDIKATORI RAZVOJA
GRADA GRAČANICA SA UPOREDNIM POKAZATELJIMA ZA
TUZLANSKI KANTON U PERIODU 2013.- 2018. GODINE**

Indikatori razvoja-Uporedni pokazatelji za Općinu Gračanica i Tuzlanski kanton u periodu 2012.-2017.godine													
R. br.	Indikatori razvoja po godinama	Grad Gračanica						Tuzlanski kanton					
		2013	2014	2015	2016	2017	2018	2013	2014	2015	2016	2017	2018
1	Površina u km ²	219,5	219,5	219,5	219,5	219,5	219,5	2.649	2.649	2.649	2.649	2.649	2649
2	Stanovništvo-broj	52.512	52.607	52.701	45.229	45.260	45.128	498.911	499.144	498.766	443.053	441.902	440.351
3	Gustina naseljenosti-broj	239	239	240	209	206	206	188	188	188	167	164	166
4	Broj zaposlenih	8.423	8.428	9.106	9.375	9.460	10.738	88.727	81.588	83.427	84.739	85.820	96.548
5	Broj nezaposlenih	9.658	9.651	9.345	8.675	8.254	7.570	98.956	98.797	96.429	91.693	87.103	80.989
6	Radna snaga-broj	18.081	18.079	18.451	18.451	17.714	18.308	179.983	180.385	179.856	176.432	172.923	177.537
7	Stepen zaposlenosti u % u odnosu na ukupan broj stanovnika	16	16	17	21	21	23,7	18	16	17	19	20	21,77
8	Stepen nezaposlenosti u %	53	53	51	48	47	41,35	55	55	54	52	50	45,60
9	Izvoz robe u hiljadama KM	162.444	174.250	170.218	197.700	191.762	212.938	1.028.913	1.127.710	1.194.559	1.269.083	1.584.912	1.729.498
10	Uvoz robe u hiljadama KM	185.464	190.969	200.755	217.200	210.411	208.039	1.267.666	1.398.583	1.544.530	1.546.718	1.791.190	1.942.319
11	Stepen pokrivenosti uvoza izvozom u %	88	91	85	85	91	102,38	81	81	77	82	86	89.04
12	Prosječna plaća u KM	520,00	536,00	524,00	541,00	584,00	615,00	738,00	739,00	733,00	744,00	767,00	797,00
13	Prosječna neto plaća u odnosu na prosječne neto plaće FBiH u %	63,20	62,90	63,30	63,40	68,00	96,00	88,4	88,7	88,3	88,7	89	90
14	Prosječna penzija u KM	319,00	334,00	336,00	338,00	340,00	364,07	361,00	380,00	383,00	388,00	392,00	423,10
15	Broj penzionera	5.329	5.493	5.655	5.758	5.804	5.833	67.669	69.095	69.966	70.827	71.049	71.244
16	Broj zaposlenih na jednog penzionera	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6	1,8	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,4
17	Ukupan procenat poreza i doprinosa na i iz plaće	68,55%	68,55%	68,55%	68,55%	68,55%	68,55%	68,55%	68,55%	68,55%	68,55%	68,55%	68,55%
18	Broj preduzeća na 1000 stanovnika*	46	47	48	58	45	60	49	50	51	59	47	61,2
19	Broj učenika –osnovno obrazovanje	4.528	4.482	4.483	3.838	4.101	4.291	39.603	39.761	39.331	38.836	38.026	37.536
20	Broj učenika –srednje obrazovanje	2.364	2.048	1.788	1.703	1.700	1.682	22.482	19.228	16.890	15.751	15.966	15.576
21	Porezni prihodi po stanovniku u KM	xx	xx	49	95	105	124	xx	xx	81	111	116	126
22	Rang razvijenosti	13	14	16	20	20	26	4	4	4	4	4	6

*Izvor podataka: "Socioekonomski pokazatelji po općinama u FBiH 2008-2018" Obradio Federalni zavod za programirane razvoja (broj registrovanih preduzeća na 1000 stanovnika).